

Utdanning
Nr. 8, 17. oktober 2025

**566 avvik
på én uke i
Trondheims-
skolen:**

– Føles nytteløst å si ifra

INNHold

Nysgjerrighet i høysetet

– Jeg var jo en elev med mange spørsmål. Du tenkte gjennom det jeg sa, enten det var tynt eller bra, sier Alexander Sandtorv til sin favorittlærer Inger Lise Sleire.

16

Sei, torsk og uer

Grov skole i Tjeldsund i Troms setter all ordinær undervisning til side i fem dager for at elever skal kjenne på kroppen hva kystfiske og lokal kultur går ut på.

20

Hvordan røyke ut desinformasjon

– Vi må hjelpe elevene å utforske konspirasjonene. Ydmyker vi dem, skyver vi dem bare lenger bort, sier lærer Anne Liv Vastveit.

26

Tolærersystem fikk vedtakene ned

Da Austrått skole i Sandnes begynte med tolærersystem, sank andelen elever med vedtak om spesialundervisning.

30

Kjært kulturstoff

I serien «Mine favoritter» anbefaler lektor Ann-Kristin Molde blant annet boka «Pseudoarbeid».

Hodebry

For deg som ikke får nok av spørsmål og svar på jobben.

LEDER

Hvem lytter til lærerne?

Hvorfor, og hvordan, skal lærere undervise elever i demokratideltakelse, når deres egen erfaring er at det ikke nytter?

– **Å forberede** elevene på å delta i demokratiet er et av skolens aller viktigste samfunnsoppdrag, sa kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun da den internasjonale undersøkelsen ICCS ble lagt frem i 2023. Undersøkelsen måler hvor godt forberedt niendeklassinger er til aktiv samfunnsdeltakelse. Resultatene viste en betydelig nedgang i kunnskap om demokrati blant norske 14-åringer.

Alarmen gikk. Nessa Nordtun pekte på læreplanens overordna del. Der står at «skolen skal gi elevene mulighet til å medvirke og til å lære hva demokrati betyr i praksis.» Elevene skal erfare at de blir lyttet til, at de har reell innflytelse og at de kan påvirke det som angår dem.

Jeg lurar på hvor mange lærere som opplever at det samme gjelder for dem. Jeg vet i alle fall om en del lærere i Trondheim som ville ristet på hodet.

I fjor gjennomførte lærerne der en aksjon: I to uker skulle de melde alt av avvik. Bare i uke 16 kom det inn 566 meldinger om vold, trusler, tekniske problemer, feil ved skolebygg, manglende utstyr, avlyst undervisning og for dårlig bemanning. Hvis elevene hadde meldt inn et slikt omfang av avvik, ville man, ut fra læreplanen og lovverk, forventet at det ble satt i gang tiltak. Halvannet år etter aksjonen forteller lærerne derimot at lite har skjedd. Nå er flere i ferd med å gi opp: – Det føles nesten nytteløst å si ifra, sier Lisbeth Nordnes.

Lærerne skal lære elevene om deltagelse i demokratiet. Men når de selv blir oversett og overhørt, hvilken historie skal de da fortelle? Det er lite vits i å lære elevene om et system som ikke fungerer.

Kaja Mejlbo, ansvarlig redaktør

Hold deg oppdatert på

UTDANNINGSNYTT

BEMANNING

Mangler barnehagelærere – a

Tilbud om høyere lønn, nedbetaling av studielån og mer planleggingstid var ikke nok for å lokke barnehagelærere til Modalen kommune.

Tekst: Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

Ledere fra 75 kommuner har svart på en rundspørring i regi av Utdanningsnytt i september. 46 av dem melder at de sliter med å rekruttere barnehagelærere. Av kommunene som strever med å få tak i folk, har imidlertid et mindretall satt inn særskilte tiltak. Kun 14 kommuner svarer at de satser på høyere lønn til barnehagelærere.

– Fungerte ikke som håpet

Modalen kommune i Vestland var blant dem som i fjor innførte flere tiltak. Høyere startlønn, tilskudd til nedbetaling av studielån og ekstra planleggingstid skulle lokke søkere.

– Det fungerte dessverre ikke, sier Gro Henny Mo, styrer i kommunens ene barnehage, Modalen.

De endte med å ansette en adjunkt og en vernepleier i stillingene.

– Vi har fått to gode barnehagefolk som er en-

gasjerte og villige til å ta videreutdanning. Vi får sørge for å gi dem utdanningen de trenger, sier Mo.

Hun forteller at én av dem allerede er i gang med videreutdanning.

– Må heller videreutdanne

Hun tror slike løsninger er noe grisgrendte kommuner må gå for, skal de sikre fremtidig arbeidskraft. Færre søker seg til barnehagelærerstudiet, og konkurransen om de ansatte er stor. Mo både håper og tror at kommunene vil videreføre de ekstra godene Modalen kan lokke med for nye barnehagelærere: – Både ansatte og barn har det veldig godt i barnehagen i Modalen, og sånn skulle alle hatt det, sier Mo.

Rundspørringen viser at rundt halvparten av kommunene i løpet av det siste året har måttet be foreldre hente tidligere eller stenge avdelinger

midlertidig grunnet lav bemanning. Hver tredje kommune har ubesatte barnehagelærerstilling.

Tilbakemeldingene rimer godt med Arbeidsgivermonitor-undersøkelsen til kommuneorganisasjonen KS. Der svarte 55 prosent av kommunene at det er ganske eller meget utfordrende å rekruttere kvalifisert personell til barnehagene, mot 43 prosent i 2023.

– Folk er slitne

Sør-Varanger i Finnmark har blant annet innført høyere lønn og ekstra fridager for å lokke til seg flere barnehagelærere:

– Vi får flere søkere, men mangler fortsatt folk, sier Robert Nesje, leder i Utdanningsforbundet Sør-Varanger.

Årsaken er at flere barnehageansatte forsvinner over i andre yrker etter hvert, sier han: – Barnehagene er underbemannet, og folk er slitne. Derfor søker de seg bort.

– Færre lærere, flere ufaglærte

Økonomien i Sør-Varanger er så utsatt at kommunen er under statlig oppfølging, altså på Robek-lista.

– Det merkes. I oppvekstsektoren skjæres det ned til beinet, sier Nesje.

Særlig de store skolene i kommunen merker sparetiltakene, sier han: – Alt som ikke er lovpålagt, fjernes. Det blir også færre og færre lærere.

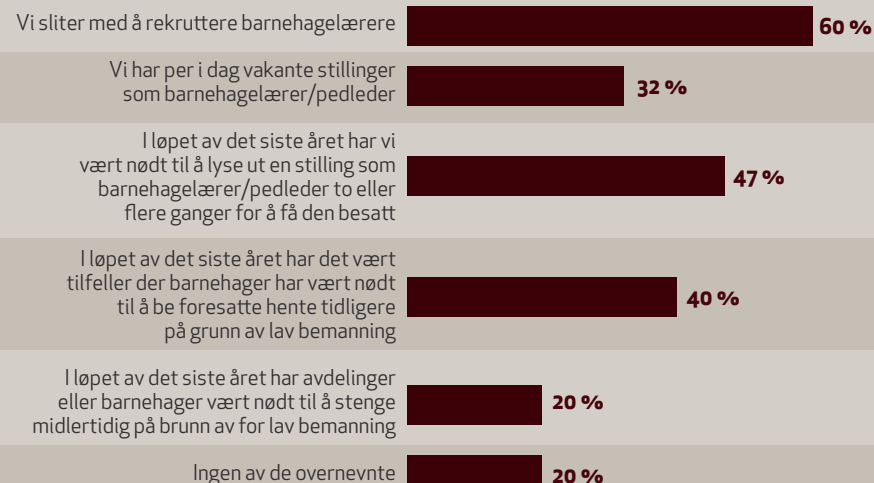
Han sier skolene sliter mindre med rekruttering av lærere enn barnehagene gjør med barnehagelærere: – Men vi ser at det ved fravær blant skolelærerne brukes mye mer av ufaglærte som vikarer enn før.

– Blir syke

I Stjørdal kommune forteller leder i Utdanningsforbundet Stjørdal, Anja Elisabeth Ristad, at åtte barnehagelærerstilling er ubesatte: – Det

Spørreundersøkelse med resultat

75 av 357 kommuner har svart

Nyansatte adjunkt og vernepleier

Foto: Privat

TILTAKENE I MODALEN KOMMUNE

- Seks timer planleggingstid i uka for ansatte i over 80 prosent stilling.
- Minst én ansatt per fem barn over tre år (normen er per seks barn).
- Én barnehagelærer per fem barn under tre år og per 12 barn over tre år (normen er per sju barn og per 14 barn).
- Nyansatte får garantilønn som tilsvarer minst ansiennitet på åtte år.
- Tilskudd til nedbetaling av studielån med inntil 20 000 kroner i året i fem år.
- Støtte til videreutdanning.

Barnehagestyrrer Gro Henny Mo, her med Axel og Noah som går i Modalen barnehage. Mo er godt fornøyd med at kommunen har ansatt en adjunkt og en vernepleier i barnehagen.

er veldig bekymringsfullt. Samtidig har arbeidspresset på barnehagestyrerne økt. Alt dette gir mer belastning på resten av personalet.

Hun sier at enkelte barnehager nå har veldig høyt sykefravær, samtidig som skral kommuneøkonomi gjør at det stadig må kuttes.

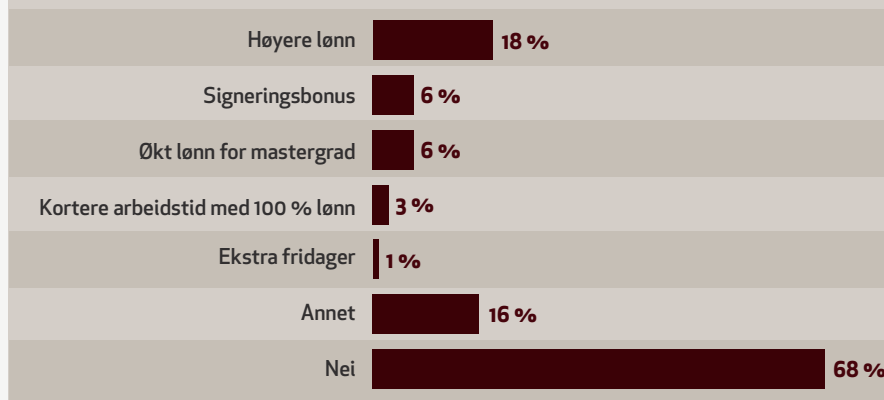
– Det er nå så knappe ressurser at folk blir syke av det. De pedagogiske lederne får ikke tatt ut planleggingstiden de har krav på. Vikarbruken er på et minimum. Barnehager har måttet be foreldre om tidligere henting for ikke å måtte stenge,

Ristad sier at de nå har invitert lokalpolitikerne til «speed dating» med barnehageansatte, slik at de kan få høre hvordan situasjonen er.

– Jeg har vært kommunepolitiker selv. Man er prisgitt den informasjonen man får. Derfor er det så viktig at vi prøver å få fram fortellingen om hvordan situasjonen faktisk er, sier Ristad.

Har dere innført særlige tiltak for å rekruttere barnehagelærere i din kommune?

75 kommuner har svart

TALIS-UNDERSØKELSEN

Lærere føler seg lite verdsatt

Bare to av ti norske ungdomsskolelærere mener jobben de gjør, er verdsatt i samfunnet. Det viser en ny undersøkelse.

Tekst: Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

For selv om de fleste lærere er fornøyd i jobben, svarer bare to av ti at de mener lærerprofesjonen er verdsatt av samfunnet. Det viser den nye TALIS-undersøkelsen fra Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD. Den norske delen av undersøkelsen omfatter lærere og skoleledere på ungdomstrinnet.

I forrige undersøkelse i 2018 var tallet tre av ti. Undersøkelsen viser også at flere opplever økende grad av stress knyttet til å følge opp enkeltelever, samt flere henvendelser fra foreldre.

72 prosent av lærerne som svarte, er fornøyd med jobben. Norge er det eneste landet i Norden som scorer under OECD-snittet på 73 prosent. Island ligger på topp med 91 prosent, deretter Finland (90 prosent), Danmark (88) og Sverige (80). Det skriver det danske tidsskriftet Folkeskolen.

Det at så mange lærere svarer at de ikke føler at jobben er verdsatt i samfunnet, bekymrer Utdanningsforbundets leder Geir Røsvoll.

– Bildet rapporten gir, er urovekkende. Det forteller meg at det er en stor ubalanse mellom de økonomiske rammene som skal til for å gjøre en god jobb og det oppdraget vi som lærere og ledere i skolen har, sier Røsvoll i en pressemelding.

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) mener lærerjobben bør verdsettes mer.

– Derfor er jeg opptatt av å løfte lærernes posisjon. Sammen med partene i utdanningssektoren har regjeringen laget en felles strategi for å beholde og rekruttere lærere. Noe av det viktigste i strategien er å vise frem de mange gode, men også betydningsfulle sidene ved å være lærer, uttaler kunnskapsministeren i en pressemelding.

Sammenlignet med den forrige TALIS-undersøkelsen oppgir flere lærere å ha blitt truet eller verbalt krenket av elever. Det er også færre som svarer at de ville valgt å bli lærere hvis de kunne velge om igjen. Mens 75 prosent av lærerne ville

Ill.foto: Erik M. Sundt

Forholdet til elever og foreldre er godt, men anerkjennelsen fra resten av samfunnet er det verre med, viser svarene fra norske ungdomsskolelærere.

valgt å bli lærer på nytt i 2018, oppgir bare 55 prosent av lærerne det samme i årets undersøkelse.

– Dette er et alvorlig varsku som bør lyttes til av alle som har et ansvar for situasjonen i dagens skole, sier Geir Røsvoll.

Lærerne bruker også mer tid til å få ro i klasserommet.

– Dette er dessverre ikke ukjent og noe både lærere og skoleledere forteller om daglig. Det er ikke bra at det kuttes i skolebudsjetter i nesten alle kommuner samtidig som flere elever trenger ekstra oppfølging. Jeg mener det er åpenbart at skolene ikke får tilstrekkelige ressurser til å klare å løse de oppdragene og ambisjonen politikerne har for skolen, uttaler Røsvoll.

HOVEDFUNN

- Lærere opplever godt arbeidsmiljø og trives i jobben, men mener at lærerprofesjonen er mindre verdsatt av samfunnet.
- Flere lærere opplever høyt stress og at det er mer uro i timene.
- Lærerne rapporterer om en mer sammensatt elevgruppe og økt behov for tilpasning.
- De fleste lærere mener at de kan få elevene til å tro at de kan gjøre det bra i skolearbeidet, men under halvparten mener at de kan motivere elever med lav interesse.
- Nyutdannede lærere opplever høyere kvalitet i lærerutdanningen og får mer oppfølging i skolen.
- Rektorer opplever godt samarbeid, men mer stress og for lite tid til pedagogisk ledelse.

Kilde: Utdanningsdirektoratet

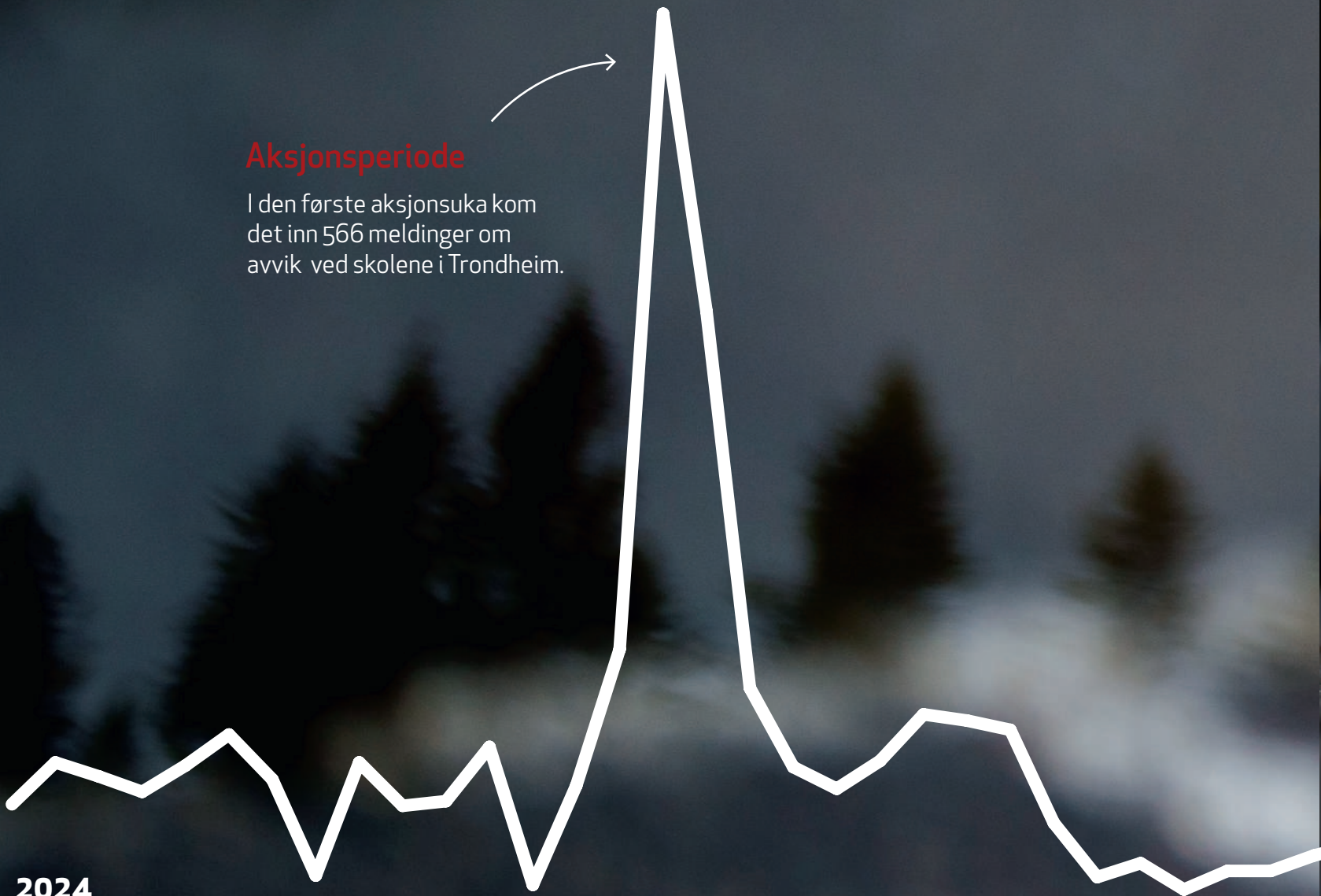
Operasjon avvik

En aksjon blant lærerne i Trondheim avdekket lovbrudd, alvorlige voldshendelser og en stor bemanningskrise. Men løsningene har latt vente på seg.

Tekst: Kari Oliv Vedvik og Geir Molnes

Aksjonsperiode

I den første aksjonsuka kom det inn 566 meldinger om avvik ved skolene i Trondheim.

2024

Uke 1 →

Lærerne Lisbeth Nordnes og Katrine Rosvold hadde håpet at aksjonen fikk større konsekvenser og at de opplevde en endring til det bedre.

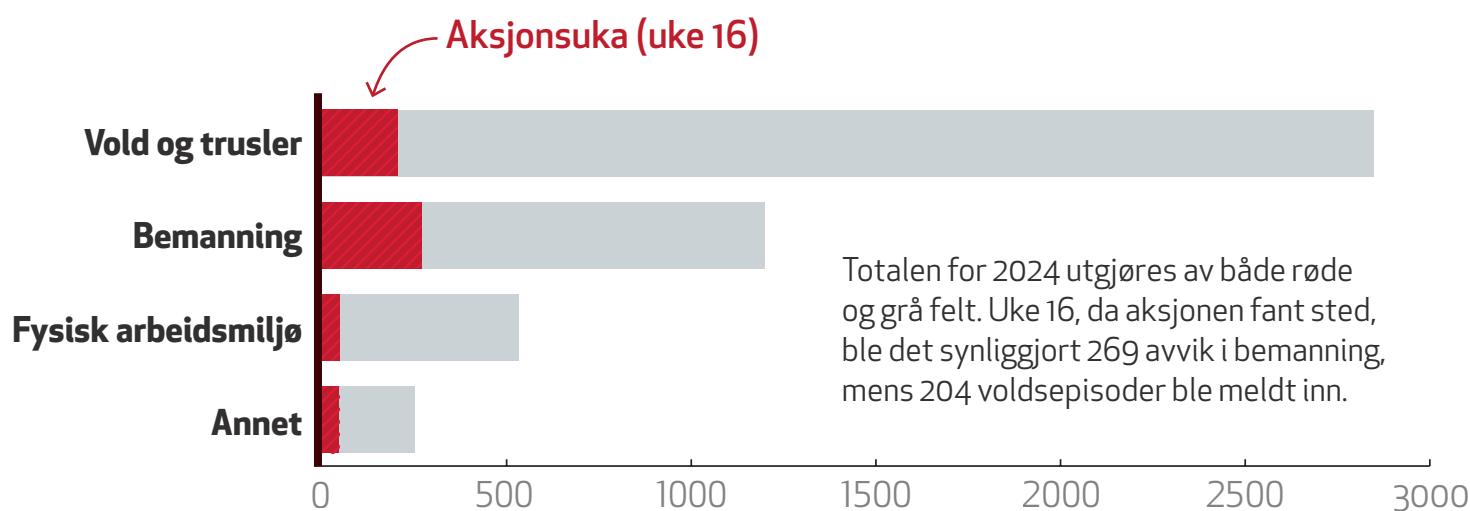
→ Uke 52

Katrine Rosvold og Lisbeth Nordnes mener at det vil bli mer attraktivt å stå i klasserommet hvis de ikke må fikse ting de mener burde vært i orden.

Foto: Ole Martin Wold

Avviksmeldinger i Trondheimskolene

Det har vært nattefrost når lærerne i Trondheim står opp den 15. april i fjor. De som skal ta bilen til jobb må frem med isskrappen før de kan begi seg ut på glatta. Vel fremme skal de også være ekstra påpasselige. De neste to ukene skal nemlig alt av avvik rapporteres.

– Vi var ivrige og ville være med å vise hva som skjer i skolen, forteller Lisbeth Nordnes (57).

Hun er lærer ved Tanem barneskole og en av flere hundre som bidro i Operasjon Avvik i fjor. Aksjonen, i regi av Utdanningsforbundet lokalt, hadde som mål å vise frem den faktiske arbeidshverdagen til de ansatte i Trondheim-skolene. I uke 16 og 17 ble lærerne oppfordret til å melde inn samtlige avvik.

– Vi hadde en mistanke om at det var toppen av isfjellet som ble meldt inn til vanlig, sier lokallagsleder Gry Camilla Tingstad.

For få på jobb

Men disse to ukene i april renner meldingene inn. Bare i uke 16 kom det inn 566 meldinger. Det er over ti prosent av alle avvikene som ble meldt inn i hele 2024. De fleste av aksjonsmeldingene handler om bemanning. En av dem kom fra Lisbeth Nordnes:

«Fagarbeider/pedagog borte 3 timer. Ingen vikar. Planlagt undervisning kunne ikke gjennomføres. Barna fikk et dårligere pedagogisk tilbud.»

Ved Tanem skole får de ofte e-post på morgenen om omrokeringer innad i staben på grunn av fravær. I uke 16 noteres det 12 meldinger om mangel på ansatte. Årsakene kan være mange: Sykdom, syke barn, kurs og møter.

– Det betyr uansett at vi ikke kan gjennomføre det vi har planlagt, og elevene får et dårligere pedagogisk tilbud, sier Nordnes sin kollega, Katrine Rosvold (38).

Noen ganger må klasser slås sammen for at elevene skal få undervisning. En av konsekvensene er også at fagarbeidere, som egentlig skal følge opp enkeltelever, i stedet må ta ansvar for grupper eller hele klasser.

– Når vi har fravær, er det de sårbare elevene det går mest ut over. Beklageligvis, sier Rosvold.

Tanem-lærerne forteller at elevgruppa deres er blitt mer sammensatt de siste årene. Som ved så mange andre skoler i Norge har de stadig flere elever med særskilte behov.

– Vi har flere barn med sammensatte lærevansker enn tidligere, sier Rosvold.

Hun sier mange av dem ikke får den tilretteleggingen de trenger.

– Det er vondt å se de barna som ikke får den lille praten som kunne gjort at de ble tryggere, eller elever som ikke får den faglige hjelpen de har behov for. Men vi må ofte prioritere å følge opp en hel klasse som også står uten lærer.

Når de er for få ansatte på jobb, kan klasser

Fakta om tallene:

Utdanningsnytt har fått innsyn i alle avviksmeldinger fra grunnskoler i Trondheim. Redaksjonen har brukt kunstig intelligens til å lese gjennom avvikene og kategorisere dem. På grunn av datastrukturen og selve avvikrapporteringen, er det en viss feilmargin i tallene. Dette påvirker ikke det overordnede bildet.

også bli slått sammen for at elevene skal få undervisning.

I avviksmeldingene kommer det dessuten frem at lærerne får ansvar for å følge opp elever med medisinske behov, for eksempel diabetes.

– Disse elevene burde vært fulgt opp av helsetjenesten. Det ikke er lærernes jobb å sette insulin, sier Rosvold.

Tanem-lærerne berømmer samtidig ledelsen ved skolen for å gjøre så godt de kan med de midlene de har.

– Det er skoleeier som ikke gjør det de skal. Vi skulle hatt en vikarbank, blant annet. Jeg føler at vi har kuttet inn til beinet. Vi har ikke mer å gå på, sier Lisbeth Nordnes.

Men trass dette trives både hun og Rosvold som lærere.

– Det er artig å jobbe med barn, det gir så mye. Men vi trenger mer ressurser om vi skal kunne gjøre jobben vår. Eierne våre burde i det minste lese avvikene vi sender inn, sier lærerne ved Tanem skole.

De stusser over at all praten om sårbare barn under koronapandemien har stilnet.

– Hvis barna skal ha det bra og lære på skolen, må det være nok ansatte.

Bryter lærernormen

Leder av Utdanningsforbundet Trondheim, Gry Camilla Tingstad, er ikke overrasket over at flertallet av avviksmeldingene som kom i aksjonsukene handlet om bemanning.

– Resten av året ser vi at det er flest meldinger om vold og trusler. Det blir sett på som

15 avvik ved Tanem barneskole i uke 16

Manglet lærer i 3 timer på 1.trinn. Lærer flyttet til annet trinn pga vikarmangel. Planlagt undervisning kunne ikke gjennomføres. Elevene fikk et dårligere pedagogisk opplegg.

Fravær av fagarbeider 5 timer. Pedagog måtte ta ansvar for oppfølging av medisiner. Dårligere pedagogisk oppfølging i klassen.

Elev fikk ikke spesped. time. spesped var vikar for lærer.

viktigst å melde, sier hun.

– Voldshendelser er alvorlig, og et problem vi må synliggjøre. Men ofte er det enkeltelever som står bak de mest alvorlige hendelsene. Faktum er at skolene ikke er godt nok rigget for å ivareta dem eller jobbe forebyggende. Vi mangler både ressurser og ansatte med riktig kompetanse. Etter vårt syn burde vi også hatt flere alternative opplæringsarenaer for denne elevgruppen. Slik situasjonen er i dag, svikter vi både den enkelte elev, medelevene og de ansatte.

I februar i år gjennomførte Statsforvalteren i Trøndelag et tilsyn med skolene i Trondheim. Tilsynet avdekket at lærernormen brytes ved 31 av 55 grunnskoler. Kommunen har fått pålegg om å rette dette og fått frist til 31. oktober.

– Vi forventer at kommunen retter opp dette lovbruddet snarest, sier Tingstad.

– Kommunen har plikt til å drive skolene i tråd med lovverket. Avviksmeldingene viser med all tydelighet at det er ansatte og elever som betaler prisen når kommunen ikke finansierer skolene slik de skal.

Nesten halvannet år etter Operasjon avvik savner imidlertid både Utdanningsforbundets lokallagsleder og Tanem-lærerne tiltak.

– Det må gjøres mer. Vi hadde håpet aksjonen i fjor skulle få flere til å se hva vi står i daglig. Man mister motivasjonen for å melde avvik når de blir lukket uten at noe skjer, sier Lisbeth Nordnes.

– Nå føles det nesten nytteløst. Var det noen andre enn rektor som leste det vi skrev?

Tingstad sier at for Utdanningsforbundet er det uansett svært viktig å ha tallmaterialet.

– Avviksmeldingene dokumenterer det vi hører fra tillitsvalgte, ledere og medlemmer ute på skolene, sier hun.

– De underbygger vår virkelighetsforståelse av at sektoren er underfinansiert. De mange avvikene og tilsynet fra Statsforvalteren legger sterke og tydelige føringer på hva byrådet og bystyret må prioritere når budsjettet for 2026 skal vedtas.

Tingstad mener skolene må styrkes både lokalt og nasjonalt.

– Hvis vi skal klare å rekruttere og beholde lærere i framtida, må arbeidsforholdene bli bedre. Å investere i kvalitet i skoler og barnehager er det beste vi som samfunn kan gjøre for å forebygge ungt utenforskap. Jeg håper avviksmeldingene som er skrevet i Trondheim, kan bidra til at politikerne forstår alvor og prioriterer barn og unge når budsjettene utformes.

Lei av tidstyver

Skrivere som streiker, for få rom og maurinvasjon. Hanne Ottemo Stølen er lei av alt som stjeler tid i hverdagen.

– Ladeskap! Vi har ikke mange nok til at vi kan lade alle læringsbrettene samtidig, sier lærer Hanne Ottemo Stølen (44).

– Så da står man der da, med et undervisningsopplegg som fordrer at hele klassen er på nett, men så har bare halvparten av brettene nok strøm.

I uke 16 og 17 melder lærerne ved Tonstad skole, som er en 1-10-skole, inn nesten 40 avvik. Flere av dem handler om vold og trusler og mangel på folk. Og så er det helt andre typer utfordringer lærerne også må hankses med. Som mangel på ladestasjoner og grupperom, løse ledninger og maur på arbeidsrommet.

Skoleledelsen har søkt om å få kjøpe nye ladeskap, men de har fått avslag.

– Vi har ikke nok lærebøker, så vi er avhengig av å bruke læringsbrettene. Men uten nok ladeskap er ikke det så enkelt, sier Stølen.

Det er i og for seg ikke nok lærebrett heller.

– På 4. trinn deler 56 elever på 28 chromebooks. Jeg må lage undervisningsmateriell selv i tillegg og kopiere og skrive ut – på maskiner som ikke alltid spiller på lag, sier Stølen.

Nylig brukte hun 45 minutter på å skrive ut poster til uteskolen.

– Dette burde tatt 10 minutter, men jeg fikk bare ut ark med rare koder, sier hun og viser frem en papirbunke med symboler og bokstaver.

– Ingen endringer

Maskiner som ikke fungerer, er tidstyver Stølen gjerne skulle vært foruten.

– Innimellom føler jeg at min tid er noe kommunen bare forsyner seg av. Hvis jeg og kollegene mine hadde fått brukt tiden med elevene, ville tilbudet de får, vært så mye bedre.

I lista over avvik fra Tonstad skole i aksjonsuka står også denne meldingen:

«Mangler grupperom til å ha bla. spesialundervisning. Dette skjer nå på gangen.»

– Skolen mangler en del grupperom. Det

Innimellom føler jeg at min tid er noe kommunen bare forsyner seg av.

Hanne Ottemo Stølen

Igjen er det noe som stjeler Hanne Ottemo Stølen's tid. Denne gangen er det en skriver som bare skriver ut uforståelig tekst, ikke det opplegget hun har laget.

Foto: Martin Strøm

gjør at vi ikke får skjermet elevene som trenger det, slik vi ønsker, sier Stølen.

Etter 15 år i Trondheim-skolen er det ikke hennes erfaring at det nytter å si ifra heller.

– Jeg er usikker på om avviksmeldingene i det hele tatt blir lest lenger opp i systemet. Det har i hvert fall ikke skjedd noen endringer her som tilsier at det skjer.

Men hva med maurene da?

I avviksmeldingen fra aksjonsuka står det at de er på arbeidsrommet. De må vel være borte nå?

Stølen må sjekke med en kollega og jo da, de ble sprayet ned igjen, er svaret.

– De kommer og går litt, forklarer Stølen.

– Det er verst på våren. Vi var lovet at vi skulle flytte ut av bygget til sommeren, men det ble utsatt igjen.

22 avvik ved Tonstad skole i uke 16

Mangler ladere til CB til elever ■ 8.trinn. Enkelte elever får ikke fulgt undervisningen da de mangler strøm på CB.

Elev mistet oppfølging i 1 time og 45 minutter fordi det ikke ble satt inn vikar for miljøarbeider.

Enkelte elever på ■ trinn bråker og styrer så mye i starten av 2.time at jeg bruker nærmere 15 minutter på oppstart.

Liten tro på bedring

Susanne S. Mellingsæter har mista troen på at problemene ved Nypvang barneskole noen gang blir fikset.

«Stadig tilbakevendende problem: For å være på skolens læringsplattformer, som f.eks. google classroom, må elevene være koblet til nettverket TK-nett. Daglig strever vi med at enkelte maskiner ikke vil koble seg på dette nettverket».

Tre ganger sender lærerne ved Nypvang skole denne meldingen i løpet av aksjonsukene i fjor. De var gira, forteller lærer Susanne S. Mellingsæter.

– Til vanlig er dagene så hektiske at vi ikke prioriterer å sende avvik. Men under Operasjon avvik var vi ivrige, sier hun.

Dessverre har det ikke ført til noen endring.

– Nettverksproblemer har vi fortsatt støtt og stadig. Noen ganger daglig. Når det skjer, bruker lærerne mye tid for å koble opp den enkelte maskin. Da blir det mindre

tid til undervisning og veiledning, sier Mellingsæter.

– Men vi har nærmest gitt opp å si ifra når ting ikke fungerer. Det skjer jo ingenting likevel.

Hun synes det er frustrerende å bruke så mye tid på ting som ikke er i orden. Det skaper stress i hverdagen.

– Når nettet ikke funker, må vi kaste oss rundt og lage hasteopplegg.

En annen gjenganger blant Nypvang-avvikene er mangel på folk og vikarer.

– Det hender at vi ikke får tak i vikarer, eller at det ikke er penger til det, dessverre, sier Mellingsæter.

– Da må vi bare gjøre så godt vi kan, men det er klart at det går utover til budet til elevene.

Også på Nypvang har det vært snakk om å

bygge ny skole. I dag skjer en del av undervisningen i såkalte paviljonger, eller brakker, som det også kalles. Og mye tyder på at de blir der.

– Vi har ramla ut av skolebehovsplanen. Noen ny skole er det ikke snakk om lenger.

Mellingsæter er vant til at dagene er uforutsigbare, og at hun må gjøre ting som strengt tatt ikke er hennes jobb.

– Jeg mopper og vasker gulv. Går med søpla. Og på vinteren har jeg flere ganger vært nødt til å måke trappa for snø. Det finnes bedre ting jeg burde brukt tiden min på, sier hun.

I løpet av de to aksjonsukene i fjor vår sendte Mellingsæter og kollegene inn 32 avviksmeldinger. Så dabbet det av igjen. I løpet av hele høstsemesteret i 2024 ble det kun skrevet 11 avvik fra ansatte på skolen.

– Når ingenting skjer med alle de avvikene vi skrev, føles det å skrive avvik også som en tidstyv, sier Mellingsæter.

Byråd for oppvekst Lucie Katrine Eidem.

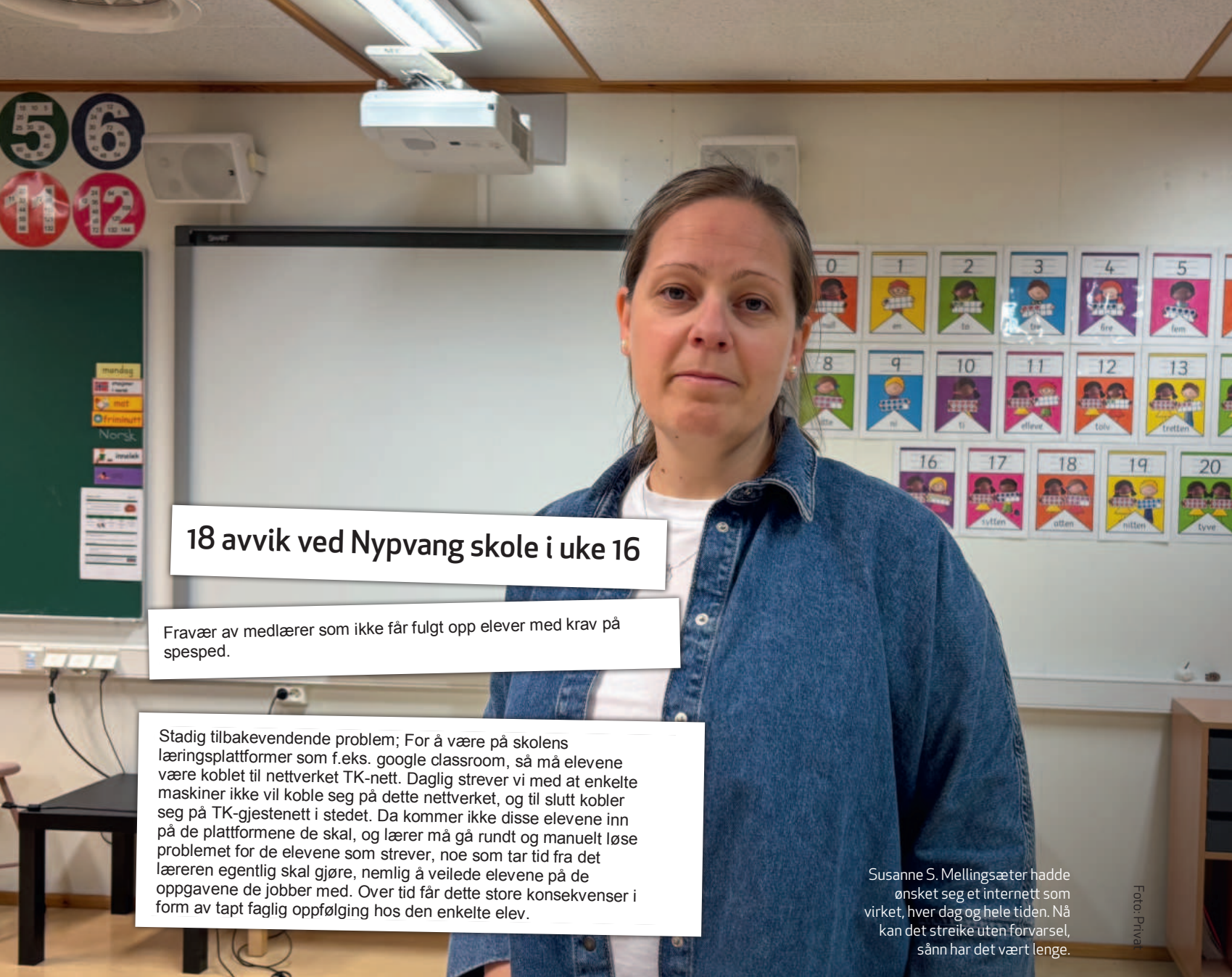
Foto: Terese Samulsen

– Trenger et

Oppvekstbyråden i Trondheim etterlyser et større bidrag fra staten dersom kommunen skal klare å løse alle problemene.

Jeg leser ikke hvert enkelt avvik, men jeg får en oppsummering av hva som meldes inn og ut fra det iverksetter vi ulike tiltak. Blant annet har vi fått på plass et opplæringstilbud om håndtering av vold og trusler for lærere, sier byråd for oppvekst, Lucie Katrine Eidem (V).

– Lærerne vi snakker med, sier at de merker

18 avvik ved Nypvang skole i uke 16

Fravær av medlærere som ikke får fulgt opp elever med krav på spesped.

Stadig tilbakevendende problem; For å være på skolens læringsplattformer som f.eks. google classroom, så må elevene være koblet til nettverket TK-nett. Daglig strever vi med at enkelte maskiner ikke vil koble seg på dette nettverket, og til slutt kobler seg på TK-gjestenett i stedet. Da kommer ikke disse elevene inn på de plattformene de skal, og lærer må gå rundt og manuelt løse problemet for de elevene som strever, noe som tar tid fra det læreren egentlig skal gjøre, nemlig å veilede elevene på de oppgavene de jobber med. Over tid får dette store konsekvenser i form av tapt faglig oppfølging hos den enkelte elev.

Susanne S. Mellingsæter hadde ønsket seg et internett som virket, hver dag og hele tiden. Nå kan det streike uten forvarsel, sånn har det vært lenge.

Foto: Privat

nasjonalt løft

lite til endringer når de melder inn avvik. Hva tenker du om det?

– Alle avvik skal behandles og lukkes. Det er lederne ved de enkelte enhetene som har ansvar for at det skjer.

Byråden sier at hun er positiv til at ansatte i skoler og barnehager rapporterer mer. De har endret system for at det skal være enklere å gjøre.

– Vi vil vite om det som skjer ute i skolene og barnehagene i kommunen, sier Eidem.

– De fleste meldingene fra aksjonsukene i fjor handler om mangel på bemanning. Hva

blir gjort med det?

– Vi erkjenner at det er et stramt økonomiske handlerom for skolene. Det er skoler som har brukt for mye penger, og det går utover de andre. Men det skal være nok penger til å ha tilstrekkelig bemanning på skolene.

– Dere bryter jo lærernormen ved 31 skoler. Er det da god nok bemanning?

– Normen beregnes ut fra antall lærere per elev i ordinær undervisning. På papiret har vi nok lærere på hver skole. Men fordi vi har mange elever med vedtak, må mange av lærerne arbeide med tilrettelagt opplæring, som

ikke beregnes inn i lærernormen.

Eidem mener staten må bidra med mer i skolen.

– De siste tre årene har vi hatt en tredobling av barn med særskilte behov i Trondheim, uten at det har kommet mer penger til dette. Vi trenger et nasjonalt løft. Det er stadig flere utfordringer i klasserommene, uten at vi får noe mer til skolene.

Hun kan ikke røpe så mye om budsjettet for 2026 ennå, men en ting lover hun allerede:

– Det kommer ikke flere kutt i skolebudsjettet.

Favorittlærer

Da Inger Lise tente lyset

For forfatteren, podkasteren og «rikskjemikeren» Alexander Sandtorv endret møtet med lærer Inger Lise Sleire alt. – Hun var med på å snu en følelse jeg hadde tatt med meg fra ungdomsskolen om at skole var fælt.

Tekst: Kirsti Hovland Foto: Eivind Senneset

ELEV ALEXANDER SANDTORV (39)

- 2015: Doktorgrad i organisk kjemi, Universitetet i Bergen
- 2015-2017: Fulbrightstipendiat, foreleser og forsker, Portland State University, USA
- 2018: Forsker, University of Bristol, Storbritannia
- 2018-2022: Førsteamanuensis i organisk kjemi, Universitetet i Oslo
- 2022: Forskningsrådets formidlingspris
- 2022-: Frilanser innen arrangementer, foredrag, podkast («Tingenes tilstand», «Menn uten midje kan også lese» m.m.), forfatter av blant annet en rekke bøker om forskning og vitenskap for barn.

FAVORITTLÆRER INGER LISE SLEIRE (68)

- 1980: Mellomfag idrett, Norges idrettshøgskole
- 1997: Hovedfag historie, Universitetet i Bergen
- 1980-2014: Lærer/lektor ved Sotra videregående skole.
- 2011-2014: Deltidsstilling som lektor i historiedidaktikk, Universitetet i Bergen
- 2014-2023: Avdelingsleder ved Nordahl Grieg videregående skole., Bergen.

Overgangen fra ungdomsskolen til Sotra videregående skole høsten 2002 ble en stor endring i Alexander Sandtorvs liv.

– Jeg hadde med meg mye bagasje da jeg begynte der etter å ha blitt mobbet gjennom hele ungdomsskolen. Jeg var knust av det jeg hadde opplevd og kom sjanglende inn, forteller Alexander Sandtorv.

Han er i dag kjent for å formidle kjemi og vitenskapelige tema på en nyskapende og folkelig måte gjennom podkaster og bøker.

Vi møter dem i Litteraturhuset i Bergen, Sandtorv og hans kontaktlærer gjennom tre år ved Sotra videregående skole. Kvelden før stod han på scenen der i anledning podkasten «Tingenes Tilstand», som han lager sammen med Kristopher Schau. Den har blitt en av landets største podkaster om vitenskap.

Inger Lise Sleire visste ingenting om Alexanders opplevelser på ungdomsskolen da hun møtte sin nye elev i 2002. Men det som ble avgjørende for ham, var hvordan hun møtte hans vitebegjærighet.

– Læringsmiljøet på ungdomsskolen ble jo utfordret når det var så mye som brant i klasserommet. Det var mye uro i klassen. Læringssituasjonen brøt gjerne sammen etter et par minutter. Min store motor i livet var og er å lære. Det ble nedtur at timene med de nye fagene og læringen jeg hadde gledet meg til på ungdomsskolen, skar seg.

– Jeg kjente ikke til din historie. Jeg husker deg som en gutt som satt midt i klasserommet og som med en gang virket veldig vitebegjærlig og nysgjerrig. Og hvordan du brukte ironi som avvæpning. Det er ikke mange som behersker den vanskelige sjangeren ironi som 16-åring. En erfaren lærer mistenker at da kan det ligge noe bak, som man får holde et øye med underveis.

Ironien var en overlevelssemekanisme Sandtorv hadde lært seg, men som det skulle vise seg han ikke trengte på den samme måten i sin nye hverdag.

– Man er klar for krig når man er traumatisert. Hvis jeg ler av meg selv først, blir det vanskeligere for andre å le av meg. Jeg var som hunden som er blitt slått for mye. Men det som skjedde i min nye skolehverdag, var at ingen bet på. Jeg ble ikke mobbet mer. En dag sa jeg til meg selv: «Herregud, har jeg venner nå?».

En elev med seksere skal også ha noe mer å strekke seg etter.

Inger Lise Sleire

– Inger Lise Sleire ble et veldig viktig startskudd for min egen undervisning, sier Alexander Sandtorv til sin tidligere lærer.

– Kanskje ikke undervisning trenger å være så statisk? At det ikke bare er ett formular for på undervisning. Så langt hadde skolen vært ensidig: Høre læreren snakke og så gjøre en oppgave. Inger Lise ble et veldig viktig startskudd for min egen undervisning, sier Sandtorv.

Inspirert av undervisningsmetodene

Han ble selv førsteamanuensis i organisk kjemi ved Universitetet i Oslo, 32 år gammel.

– Der tok jeg med meg det jeg hadde lært av Inger Lise. I stedet for lange monologer ønsket jeg å frigjøre studentene fra en trang, statisk måte å undervise på. Kunne ikke jeg heller være dirigenten i rommet? Jeg involverte studentene under forelesningene ved å hente dem frem til tavlene, der de fikk kritt. Slik ble det skumle katteret alle sitt. Ikke bare mitt.

Inger Lise Sleire opplevde også at hun lyktes med sitt pedagogiske opplegg.

– Det handlet også om å ansvarliggjøre elevene overfor både sin egen og medelevenes læring. Som lekse kunne jeg bruke noe jeg kalte mosaikkoppgaver: Hver elev hadde sin oppgave, og alle måtte bidra med sin bit for at bildet skulle bli komplett.

Hun var også opptatt av at sterke elever som Alexander skulle kjenne på nye utfordringer:

– En elev med seksere skal også ha noe mer å strekke seg etter. Det er like naturlig som at en lærer skal finne noe bra hos elever med toere i fag. For ved neste korsvei er det noe mer som forventes av deg.

For Alexander ble dette motiverende:

– En sekser er fint og flott, men det var viktig at læringen opplevdes som en prosess.

I dag tenker Sandtorv ofte på sin tidligere lærer som formidler. En ting har festet seg spesielt godt:

– Inger Lise rettet med grønn penn. Det var første gang gjennom hele skolevesenet noen utfordret ideen om en rød penn!

Inger Lise husker ikke helt dette, men humrer når hun blir påminnet dette og forklarer:

– Det var nok fordi jeg syntes den røde kunne virke så veldig streng!

Det ble en renessanse. Nå var det min tur til å skinne!

Forberedte elever

Så blir undervisningen også alt han har drømt om:

– Jeg landet i den nye situasjonen og opplevde videregående skole som et nytt spennende kapittel i mitt liv. Jeg var jo en elev med stor nysgjerrighet og mange spørsmål. Men jeg opplevde at Inger Lise tok det alvorlig. Du tenkte gjennom det jeg sa, enten det var tynt eller bra det jeg kom med. Du gjorde samfunnsfag og historie, som kan være så døde og steinete fag, til å bli kule og relevante.

– Jeg har hatt den grunntanken at elever på studiespesialiserende skal forberedes til en aka-

demisk utdanning. Jeg tenker læring som en sirkel: Først fakta som fungerer som grunnsteiner. Så bearbeidelse, refleksjon og kritisk tenkning. Deretter kan man fylle på med mer kunnskap og bruke samme sirkel. Fra 1. klasse var jeg opptatt av at elevene skulle lære seg kritisk tenkning, forteller Sleire.

Hun var også opptatt av å løse opp i klasserommet.

– Jeg ommøblerte klasserommet, for eksempel slik at elevene satt i en ring eller i små samtalegrupper, for at det også skulle skje en ommøblering i hodene deres. Det handler jo om å få elevene interessert i undervisningen. Mitt pedagogiske opplegg tok utgangspunkt i at elevene ikke skulle kjede seg. Det tok jeg alltid med meg i undervisningen.

Tidligere yrkesfisker Hilmar Nikolaisen (60) viser Erling (14) hvordan man bruker en høtt for å ta fisk ut av garnet. Grov skole i Troms har arrangert Kystkulturuka i 25 år. I løpet av uka står alle klasserommene tomme, mens elevene er på havet, på brygga eller på skolekjøkkenet.

Lærer Eirik Christensen hjelper Amalie (9) med å sløye fisk.

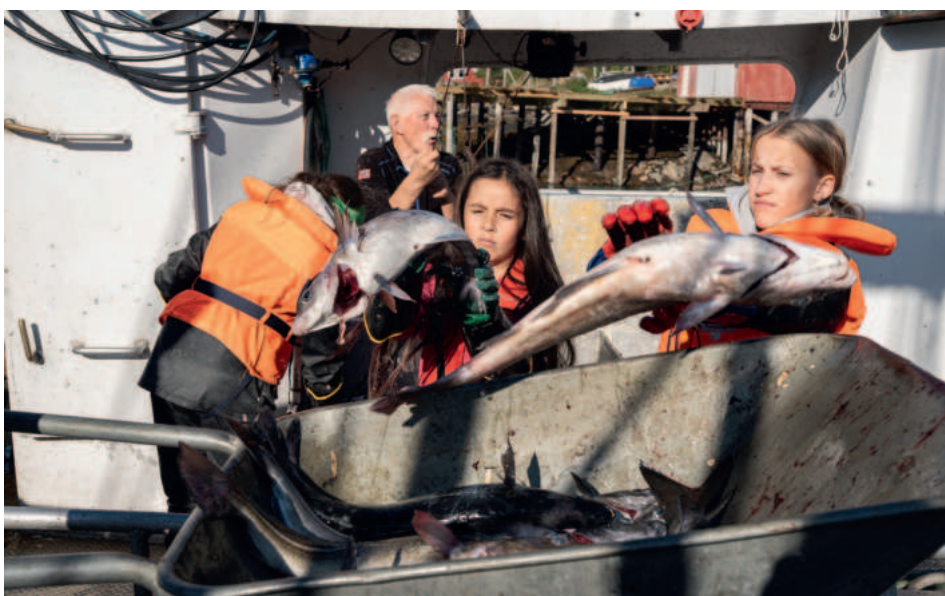
Se torsken!

I en uke på høsten står alle klasserommene på Grov skole tomme. Da drar elevene garn, sløyer og fileterer fisk.

Tekst og foto: Bjørn Asle Grimstad

Maja (15) og Alisa (10) losser fisk fra båten etter endt fiske.

Alisa (10) og Kristine (13) har dratt garn og kaster fangsten opp i en trillebår.

- Trillebår, trillebår! Ljomer det fra brygga.
- En sjark er på vei inn, og de har fangst! En elev piler ned på flytebrygga med ei trillebår, og straks kastes sei, torsk og uer opp i den.
- Nå er det nok! Vi må passe på at vi kommer oss opp landgangen, formaner en lærer.
- På brygga fileterer Signe Sofie Strand Reinholtsen (15) fisk med en lang og tynn kniv.
- Dette er veldig morsomt. Jeg kunne ikke

sløye og filetere før jeg lærte det her. Jeg har også lært å lage mat av fisk.

Det er tjuefemte året Grov skole i Tjeldsund i Troms arrangerer kystkulturuka. I fem dager setter skolen all ordinær undervisning til side for at elever skal kjenne på kroppen hva kystfiske og lokal kultur går ut på. Elevene fra fjerde trinn og oppover deles i aldersblandede grupper, med 10.-klassinger

som ledere. De yngste har eget opplegg.

– Det er utrolig hvor engasjert ungene blir av dette, sier lærer Eirik Christensen mens torskehoder, tarmer og magesekker flyr rundt.

Fjoråret minnes han med vemmelse. Da var fangsten under 500 kg. Det er nær ingenting.

– Ikke bare var det svart hav. Det regnet hele tiden, humrer han.

Denne uka blir det nær tre tonn. I skole-

Når elevene er her på kjøkkenet, sier de at de ikke har matte eller norsk. Men det har de hele tiden, når de leser oppskrifter og beregner mengde.

Anne-Helen Bendiksen, rektor

Nicholas (14) tar tak i trillebåra, som Lovise (11) og Kristine (13) har fylt med fisk.

gangene lukter det fisk, og klasserommene står tomme. På skolekjøkkenet derimot, er det hektisk aktivitet. I stekeosen står Anne-Helen Bendiktsen, skolens rektor. Hun har på seg et rødt forkle og blander griseblod i risengrynsgrøt. Ikke akkurat fra sjøen, men blodpudding er også tradisjonsmat.

– Når elevene er her på kjøkkenet, sier de at de ikke har matte eller norsk. Men det har de hele tiden, når de leser oppskrifter og beregner mengde. Det gir utrolig god læring. Og så elsker de dette.

Bendiktsen peker bort på to elever som står tett inntil en godt voksen dame, en frivillig fra bygda.

– De kjenner ikke hverandre, og det er heller ikke undervisning. Å stå sånn, side ved side og

lage fiskegrateng, bli det utrolig gode samtaler av.

Mye av fisken og fiskematen blir solgt, og inntekten investeres i elevbedriften. Med konveksjonsovn, splitter nye kjøkkenmaskiner og kjølerom, er skolekjøkkenet nesten like godt utstyrt som en hvilken som helst restaurant.

Fra «æsj» til «nam»

Kystkulturuka ble startet opp i 2000 for å snu en tendens hvor barn og unge verken fisket eller spiste like mye fisk som før. Nå mener skolen å ha snudd «æsj» til «nam».

– Vi fikk høre at fisk var slimete og heslig. Så sa vi at de måtte ta tre skjeer før de kunne klage. Nå får de ikke nok. De elsker å fiske, sløye og filetere fisk. Og de spiser fisk i alle varianter, sier Bendiktsen

For mange elever er denne uka et kjærkomment avbrekk fra undervisning i klasserommet. Skolen mener det styrker trivsel, identitet og tilhørighet.

– Dette er tilpassa opplæring i praksis. Her stiller alle elevene likt og får en pause fra ordinær undervisning, sier lærer Tove Klausen engasjert mens hun hjelper tiåringene Kreetaa og Sigrid med å blande vaffelrøre.

Intens kystkulturuke

På timeplanen står blant annet sjøvett og livredning, kystkultur og besøk til et moderne fiskeoppdrett. Flere kompetansemål og overordnet del i Læreplanverket for Kunnskapsløftet kan hukes av. Når uka er ferdig, er også mange lærere helt ferdige, etter lange dager og

Dette er tilpassa opplæring i praksis. Her stiller alle elevene likt og får en pause fra ordinær undervisning.

lærer Tove Klausen

Lærer Tove Klausen lager svelerøre sammen med Sigrid og Kreetta, begge ti år.

en overnatting på skolen. Da blir det godt med helg og en avspaseringsdag i høstferien.

– Det kan være tungt til tider, men vår motivasjon er at ungene setter utrolig stor pris på det. Et slikt tilbud er det ingen andre skoler som har, sier rektor Anne Bendiktsen.

Grov skole er én av 17 nominerte til Dronning Sonjas skolepris. Det skyldes nok i stor grad kystkulturuka. Kåringen skjer senere i oktober.

«Ro, ro i vijnn og sno.

Skjegge må rime og næsen må nyse. Atsjoo!

Ro, ro. Han Hænrek må fryse».

Ett av fem fellesmåltider i løpet av uka er i gang. På det meste spiser 250 folk tradisjonsrik mat i gymsalen. I dag er det litt færre, men det legger ikke en demper på felles nysing i refrenget av «Når han Hænrek ror sjinne av sæ».

Rektor Bendiksten tar mikrofonen. Hun takker alle som har fått kystkulturuka til å gå rundt og kommer til slutt med et hjertesukk.

– Tror dere at vi klarer å ha kystkulturuka i 25 år til? spør hun, med spredte ja.

– Ja, det tror dere! Så når dere blir voksne, må dere flytte tilbake til Grov, sånn at ungene deres kan gå på skolen. Slik kan vi fortsatt ha kystkulturuka.

Hele salen bryter ut i applaus, før de stiller seg i kø for å fylle fatene. Så hiver de i seg så mye blodpannekaker med sukker og sirup, torskenachos, gomme og råstekte poteter at de slipper å spise middag denne dagen.

Grov skole (midt i bildet) ligger nær sjøen og maritim næring.

Rektor ved Grov skole, Anne-Helen Bendiktsen, lager blodpudding på skolekjøkkenet.

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Utdanningsforbundet får du et av
Norges beste billån, med rente fra 6,10 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 7,82 %, kr 150 000 o/5 år,
etableringsgebyr kr 2 200. Kost. kr 30 572 Tot: kr 180 572

Lufter ut konspirasjoner i klasserommet

Forskere mener at konspirasjonstenkning utfordrer lærere og elever i klasserommene. – Vi må hjelpe elevene å utforske konspirasjonene. Ydmyker vi dem, skyver vi dem bare lenger bort, sier lærer Anne Liv Vastveit.

Tekst: Margrethe Zacho Haarde

– Akkurat nå snakker elevene mye om Charlie Kirk og hvem som egentlig står bak drapet. De er også opptatt av ulike teorier om hvordan og hvorfor enken reagerte som hun gjorde i dagene etter.

I klasserommet på Hetland videregående skole i Stavanger snakkes det ofte om konspirasjonsteorier.

– Elevene vet godt at konspirasjonsteorier ikke er allment akseptert i samfunnet, og jeg merker at de tester meg, sier Anne Liv Vastveit.

Hun er imidlertid skeptisk til å gå for mye inn i hva den enkelte elev sier og hvem som eventuelt tror på hva.

– Dersom elevene føler at jeg ikke tar dem alvorlig eller at jeg utleverer dem, for eksempel ved å gi deg eksempler på hva de sier og tror på, så mister jeg tilliten og ødelegger for undervisningen fremover, sier Vastveit.

Hun understreker likevel at hun sjelden møter elever som fremmer konkrete konspirasjoner i klasserommet.

Nylig mottok hun Solveig Bergsliens pris for kritisk tenkning i skolen, som deles ut av Universitetet i Stavanger. Vastveit fikk prisen for undervisningsopplegget «Demokratiets kompleksitet og konspirasjonens fristelse», som hun gjennomførte i engelsk på 2. og 3. trinn.

Unge i Norge vet mindre om demokrati enn tidligere. Det viser den internasjonale studien om demokrati og medborgerskap, ICCS. Studien viser også at likestilling mellom kjønnene anses som mindre viktig blant unge gutter i dag enn før, og at dette henger sammen med spredning av konspirasjonsteorier og oppblomstringen av den såkalte mannosfæren.

Derfor har forskere ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) gått sammen på tvers av fagretninger for å finne ut hvordan konspirasjonsteorier påvirker ungdom. Arbeidet har blant annet resultert i boken «Konspirasjonsteorier i skolen». Redaktør for boken er Asbjørn Dyrendal. Han er

professor ved Institutt for filosofi og religionsvitenskap ved NTNU og én av de to lederne for forskningsgruppen Konspisk. Dyrendal er overbevist om at skolen er viktig i kampen mot feilinformasjon.

Demokrati i praksis

Førsteamanuensis Jesper Aagaard Petersen ved Institutt for lærerutdanning er den andre lederen for Konspisk. Han påpeker følgende:

– Skolen er en av de siste fellesarenaer vi har i det senmoderne samfunn. Dette gjelder særlig i Norden, hvor enhetsskolen og velferdsstaten er fellesnevner. Derfor har skolen et særlig ansvar for å fremme demokratiske holdninger og ferdigheter som samfunnet bygger på.

Aagaard Petersen peker på at skolen har minst tre mål: Å kvalifisere ungdommen til arbeidslivet, å sosialisere dem inn i samfunnslivet og å gi dem sjansen til å utvikle seg selv.

– I de siste 30 år har vi kanskje fokusert for mye på å fremme mangfold og fri identitetsdannelse på bekostning av felles grunnleggende kjøreregler og normer for deltakelse, påpeker han.

Han understreker at det er flere måter å se dette på, men at om mangfold og frihet har stått i førersetet, kan dette nå brukes til å øve seg på demokrati i praksis innenfor klasserommets fire vegger.

– Når elevene faktisk møter konspirasjonstroende blant medelever, er det reelle mulighe-

KONSPIRASJONSTEORIER I SKOLEN

- I prosjektet Konspisk i regi av Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har forskere undersøkt hvordan konspirasjonsteorier påvirker ungdommenes forhold til demokrati, myndigheter og likestilling.
- Opplevelse av utenforskap øker sannsynligheten for at unge tror på konspirasjonsteorier.
- Teoriene tilbyr ofte tilhørighet, enkle forklaringer og «alternativ ekspertise».

Oppfatningen om at Jorda egentlig er flat, er en av konspirasjonsteoriene som elever framsetter i norske klasserom, ifølge forskere ved NTNU.

ter for å prøve ut demokratisk omgang; trene ferdigheter for demokratisk medborgerskap, som for eksempel kritisk tenkning og åpen debatt og å lære om demokratiets grenser.

Mannsfære og månelanding

Konspisk-forskerne har sett flere ulike konspirasjonsteorier i norske klasserom: Alt fra mannsfæren, altså tanker om overlegne, maskuline verdier blant unge gutter, til at jorden er flat eller at månelandingene aldri fant sted og at vaksiner er farlige.

– Det er garantert mer ungdomsrelevante konspirasjonsteorier som er langt mer populære

HVA ER KONSPIRASJONSTEORIER?

- Konspirasjonsteorier er en forklaringsmodell som hevder at mektige grupper i hemmelighet sammensverger seg for å fremme en skjult agenda.
- Begrepet brukes ofte nedsettende, for å peke på logiske feil og problematisk omgang med fakta.
- De gjenspeiler nivå av tillit og mistillit, konflikt, kunnskap og refleksjon. De er knyttet til angst og depresjon, lavere demokratisk deltagelse og økt støtte til enkle løsninger.
- De kan både uttrykke og undergrave kritiske holdninger, og de bidrar til å spre feilinformasjon, skjerpe konflikter og radikalisere holdninger.

Foto: Marie von Krogh

RÅD TIL LÆRERE

- Bygg et godt fellesskap. Samhold gjør at færre trekkes mot konspirasjoner.
- Ikke ydmyk eleven. Det kan forsterke troen på teorien.
- Bruk teorien i undervisningen og vis hvorfor den ikke holder.
- La elevene jobbe sammen med oppgaver om konspirasjoner. Start med fakta, vis deretter hvordan løgnene er bygget opp.

Kilder faktabokser: Konspirasjonsteorier i skolen. Redigert av Asbjørn Dyrendal, Gyldendal 2024. / Gemini.no / Store norske leksikon

— Kunnskap om kildekritikk, retorikk og hersketeknikk er viktige virkemidler mot konspirasjonsteorier, mener Anne Liv Vastveit.

re enn de som scoret høyt i våre undersøkelser, sier Dyrendal.

Også Petersen understreker at hvilke teorier som flourer, skifter.

– Teorier som spres på TikTok og i populærkulturen, og eventuelt også støttes av berømtheter og influensere, blir per definisjon mer utbredt. Og så er det igjen spørsmålet om dette betyr at de faktisk tror på teoriene eller at de leker med dem.

Forskerne er også forsiktige med å trekke konklusjoner om forskjellene mellom gutters og jenters tilbøyelighet til å flørte med konspirasjonsteorier.

– De viktigste faktorer for dem som faller ned i kaninhullet, ser ikke ut til å være kjønn, men utenforskap og mistillit.

Trygge og åpne diskusjoner

Anne-Liv Vastveit prøver hele tiden å være bevisst både på konspiratorisk og kildekritisk

tenkning i undervisningen. Vastveit mener at det å lære de grunnleggende elementene i en trygg og åpen diskusjonskultur, er en viktig grunnmur for å røyke ut desinformasjon.

– Slik blir også elever som trodde på konspirasjoner inkludert i læringsfellesskapet, uten stigmatisering. Det viser at kritisk tenkning kan læres best i møte med virkelige dilemmaer, forklarer Vastveit om opplegget hun fikk pris for. Der fikk elevene utforsket alt fra kolonialismens retorikk i Rudyard Kiplings dikt «The White Man's Burden» til amerikanske presidenttaler, polarisering, sosiale medier og algoritmer.

Hjelp i gråsonene

Samtidig skal lærere være oppmerksomme på den hårfine balansen mellom kritisk tenkning og rene konspirasjoner.

– Kritisk tenkning handler om å stille spørsmål og undersøke, men også å være åpen for

andres argumenter og akseptere fakta fra pålitelige kilder. Konspirasjonstro låser seg ofte fast i en virkelighetsforståelse som ikke lar seg utfordre. Når man slutter å lytte, og møter motargumenter med hersketeknikker eller avvising, da bikker det over, sier Anne Liv Vastveit.

Hun mener at ungdom ofte får skylden for å være svart-hvite i tenkningen, men at det er mange gråsoner.

– Vi må hjelpe dem å utforske gråsonene, ikke gjøre narr av dem. Ydmyker vi dem, skyver vi dem bare lenger bort.

– Du har tro på ungdommen?

– Absolutt. De er smarte, reflekterte og mye mer bevisste enn mange tror. De finner nyheter og kilder mange voksne ikke kjenner til, for eksempel via TikTok og andre sosiale medier. Selv om det finnes feilinformasjon der, betyr det ikke at de tror på alt.

Se også kronikken på sidene 40-42.

Hvem får egentlig være helten i historiene vi forteller barna?

En undersøkelse fra Likestillingssenteret viste at 15 av 18 bøker lærere leste høyt, hadde gutter i hovedrollen. Undersøkelser fra barnehagene viser samme mønster.

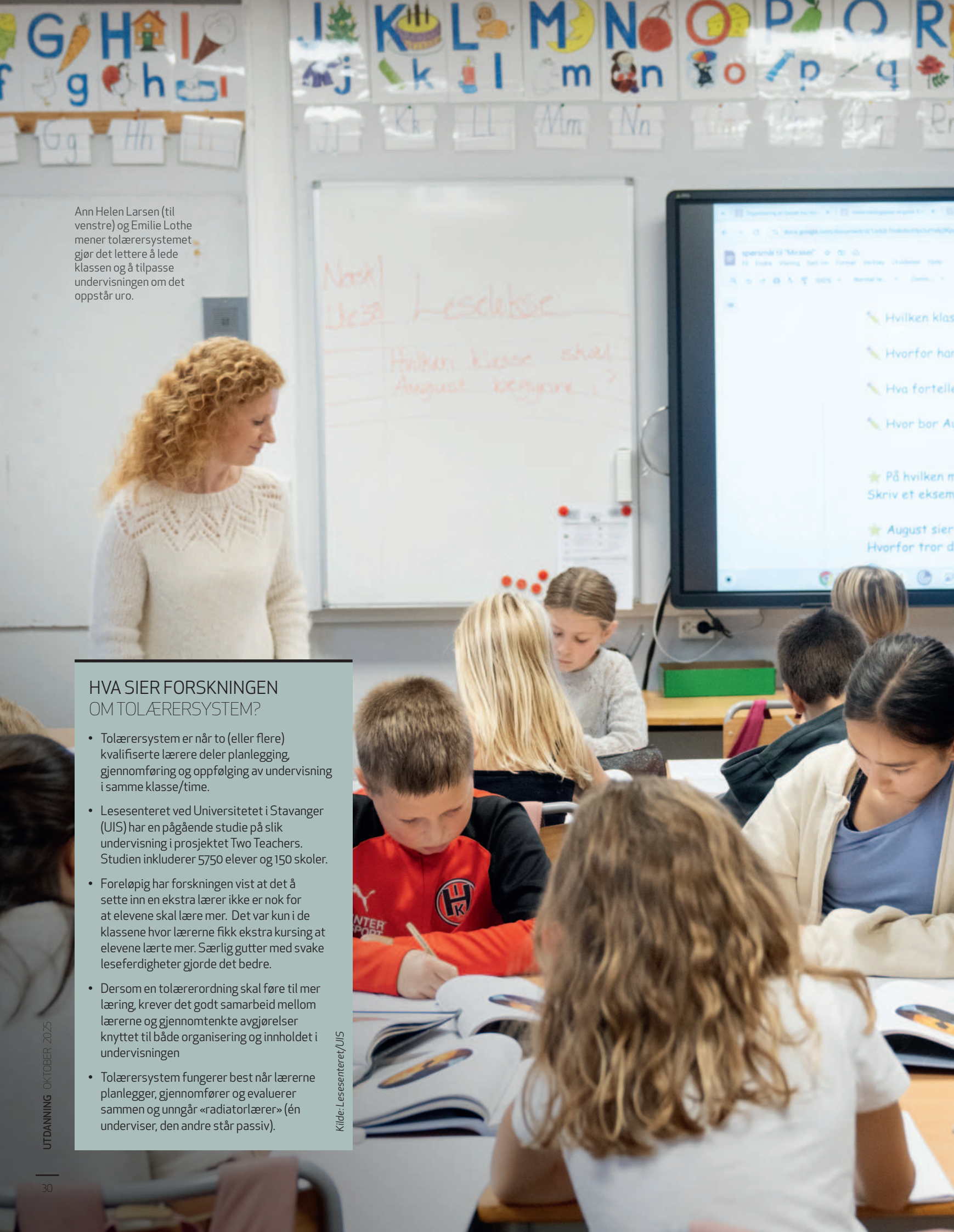
Alle barn fortjener å se seg selv i det de lærer.

Vil du vite hvordan ubevisste valg kan påvirke både undervisningen og elevene? Bufdir og KS har laget et gratis e-læringskurs om likestilling, inkludering og mangfold.

Ta det sammen med kollegaene dine –
og lær hvordan dere kan skape et klasserom for alle!

Ann Helen Larsen (til venstre) og Emilie Lothe mener tolærersystemet gjør det lettere å lede klassen og å tilpasse undervisningen om det oppstår uro.

HVA SIER FORSKNINGEN OM TOLÆRERSYSTEMET?

- Tolærersystem er når to (eller flere) kvalifiserte lærere deler planlegging, gjennomføring og oppfølging av undervisning i samme klasse/time.
- Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger (UIS) har en pågående studie på slik undervisning i prosjektet Two Teachers. Studien inkluderer 5750 elever og 150 skoler.
- Foreløpig har forskningen vist at det å sette inn en ekstra lærer ikke er nok for at elevene skal lære mer. Det var kun i de klassene hvor lærerne fikk ekstra kursing at elevene lærte mer. Særlig gutter med svake leseferdigheter gjorde det bedre.
- Dersom en tolærerordning skal føre til mer læring, krever det godt samarbeid mellom lærerne og gjennomtenkte avgjørelser knyttet til både organisering og innholdet i undervisningen
- Tolærersystem fungerer best når lærerne planlegger, gjennomfører og evaluerer sammen og unngår «radiatorlærer» (én underviser, den andre står passiv).

Kilde: Lesesenteret/UIS

Færre tiltak med flere lærere

Da andelen elever med spesialundervisning ved Austrått skole skjøt i været, tok rektor grep. Etter to år med tolærersystem har kun åtte elever tiltak.

Tekst: Guro Waksvik Foto: Marie von Krogh

Det er norsktime på femte trinn ved Austrått skole i Sandnes. Lærerne Ann Helen Larsen og Emilie Lothe deler elevene inn i grupper. Larsen klapper i hendene, elevene gjør det samme. Så blir det stille.

– Nå kommer det en beskjed. Les teksten på side 54 og 55 i Fabel. På skjermen ser dere noen spørsmål dere kan svare på. Blir dere fort ferdige, kan dere gå løs på stjernespørsmålene, sier Larsen.

Elevene setter i gang. Noen rekker opp hånden, lærerne sirkulerer mellom pultene, og flere barn diskuterer svarene i gruppene. Alle bruker lav stemme, klasserommet er preget av ro. En jente vil i gang med første stjernespørsmål og trenger litt hjelp.

– Er det noe i teksten som forteller deg at August er ensom? spør Lothe.

– Tallene gikk til himmels

Austrått skole begynte med tolærersystemet i 2023. Bakgrunnen var at andelen elever med vedtak om individuell tilrettelagt opplæring (spesialundervisning) hadde skutt i været.

– Elevmassen var i endring. Det dreide seg blant annet om flerspråklighet og sosioøkonomi. Det medførte flere spesialpedagogiske tiltak enn noen gang, og et stort behov for tilrettelegging. Tallene gikk til himmels. Vi opplevde å gjøre mer spesialundervisning enn god ordinær undervisning. Noe måtte gjøres, forteller rektor Kjetil Gjerdevik.

Da han begynte som rektor ved Austrått i 2017, var Universitetet i Stavanger i avslut-

ningsfasen med et prosjekt der forskere så på effekten av tolærersystemet.

– Vi deltok som kontrollgruppe. Prosjektet ble avsluttet. I 2022 børstet vi støv av studien og bestemte oss for å begynne med systematisk satsing, sier Gjerdevik.

Tolærersystemet styrker hovedsakelig kjernefagene norsk, matematikk og engelsk, og etter drøyt to år har satsingen gitt resultater. Skoleåret 2022/2023 fikk 31 elever en sakkyndig vurdering. I dag er det kun åtte elever med tiltak.

– Det er viktig å understreke at elevgruppen er den samme, men vi jobber på en annen måte. Vi har flyttet kapasitet fra skrivebord til tett på elevene. Færre tiltak betyr at vi har frigjort ressurser, sier Gjerdevik.

Han mener tilnærmingen er mer inkluderende. Den ordinære undervisningen er styrket, samarbeid og kommunikasjon mellom lærerne og mellom lærere og assistenter, er bedre. Tolærersystemet gir dem kapasitet, slik at alle får tilpasningen de trenger i fellesskapet.

Måtte lære å dele

Skolens mål er høy kvalitet på undervisning og læring, med spesiell vekt på den ordinære undervisningen. Det er fremdeles spesialpedagogiske tilpasninger på skolen, men den ordinære undervisningen med to lærere støtter og tilpasser slik at oppfølging skjer i fellesskapet. Tanken er at to lærere sammen kan tenke bredere og finne flere løsninger.

– Skolen hadde en gammeldags måte å organisere seg på, med én lærer i klasserommet.

Ann Helen Larsen erfarer at det er færre avbrudd og bedre undervisning med tolærersystemet.

De som gikk rundt og støttet elevene, vandret fra klasse til klasse. Antallet spesialpedagogiske tiltak økte, og vi fikk inn flere støttepersoner. Relasjonen til elevene ble desto dårligere, sier rektor Gjerdevik.

Lærerne på femte trinn, Ann Helen Larsen, Emilie Lothe og kollegaene på tredje trinn, Jofrid Høie og Elisabeth Thodal, skryter av den nye hverdagen.

– Flere lærere gir bedre mulighet til å støtte enkeltelever og gi bedre oppfølging. Vi kan tilpasse undervisningen og får et bedre læringsmiljø. Før måtte vi også avbryte undervisningen for å håndtere uro. Det slipper vi når vi er to, sier Larsen.

Høie mener det er mye roligere i klasserommene enn før: –Jeg mener vi gir bedre undervisning. Vi kan få til mye moro med elevene når vi er flere lærere. Stasjoner er lettere å få til, og turer er tryggere, sier hun.

– Det gir oss også et annet mangfold i time- ne, fordi vi er flinke til forskjellige ting, sier Lothe.

Ikke min, men vår

Nesten uten unntak jobber de ansatte ved Austrått skole kun på sitt eget trinn. Det betyr at de må løse alle utfordringer innad på trin-

net. Elever som er særskilt sårbare eller trenger spesialundervisning, blir ikke tatt ut av klassen.

Med trinnvis organisering og økt kapasitet tar ikke skolen inn eksterne vikarer. Fravær håndteres av trinnlærerne selv.

– Undervisningsplanen er endret. Tidligere planla hver enkelt lærer undervisningen på sin måte. Nå er det åpen planlegging for alle. Det er ikke min eller din planlegging, men vår. Planene sikrer at alle er innenfor de samme rammene og at alle tenker de samme strukturene, sier Gjerdevik.

Planen sikrer også at alle fagarbeidere og assistenter har tilgang og fort kan koble seg på. Planene ligger samlet ett sted. Settes man inn i en klasse på kort varsel, vet man hvor man finner undervisningsopplegget. All undervisning skal være planlagt torsdag uken før.

– Vi i ledelsen kan lett følge med og kvalitetssikre det som skjer, sier rektoren.

– *Hvordan ble ny struktur og organisering tatt imot av lærerne?*

– Egenskapene vi trenger, er evnen til samarbeid og kommunikasjon. Det har vist seg å være vanskeligere enn vi hadde trodd, medgir Gjerdevik.

Å gå fra å være i klasserommet med lukket dør og dine egne planer til åpen planlegging

og to lærere var vanskelig for mange. I tillegg må lærerne forholde seg til kolleger og ha reelt samarbeid og reell påvirkning.

– De ansatte måtte gå fra individualisme til samarbeid og øve seg på å være gode kolleger. Vi må kunne være uenige og diskutere, respektere, være nysgjerrige på den andre og ha evne til å ta imot og gi tilbakemeldinger, sier Gjerdevik.

Avdelingsleder Bengt Wik sier de er avhengig av lærere som vil samarbeide.

– Det er forskjell på å være enlærer og tolærer. Vi jobber med nyanser hele tiden og snakker om hva det innebærer å være to. De må være så påkoblet planleggingsprosessen at de kan overta klassen. Det ideelle er at de snakker sammen og diskuterer faget slik at det ikke blir mitt fag, men vårt fag, våre elever og fellesskapet, sier Wik.

– For at det skal bli en suksess, prøver vi å sette sammen gode team. Vi er forskjellige, det vil alltid være en utfordring. Alle jobber for å bli bedre.

Lærerne nikker til at det var en utfordring å gå over til tolærersystemet.

– Vi måtte finne en annen måte å jobbe på. Vi måtte lære oss å dele, og det var nok vanskelig for noen. Nå er vi blitt mye flinkere, sier Jofrid Høie.

Rektor Kjetil Gjerdevik ved Austrått skole mener tolærersystemet har ført til bedre fellesskap, inkludering og vennskap.

– Jeg synes det er inspirerende å jobbe tett på andre. Jeg ser hvordan andre underviser og har fått mange gode tips til egen undervisning. Jeg synes vi får kontinuitet på trinnet når vi er enige om opplegget. Vi er samkjørte på en annen måte enn før, sier Elisabeth Thodal.

Rektor Gjerdevik innrømmer samtidig at omleggingen kan ha ført til at noen kanskje har byttet arbeidsplass fordi opplegget ikke passet for dem. Alle som søker jobb på Austrått får også god informasjon om hvordan de jobber ved skolen.

– Og noen har valgt å begynne hos oss nettopp fordi vi jobber slik, sier Gjerdevik.

– Kostbar løsning

Han mener også at de negative reaksjonene de fikk i starten, er så godt som borte. Flere har gått fra å tenke «jeg styrer for meg selv», til å elske å samarbeide, ifølge rektoren.

– Nå er de mest opptatt av veien videre. Men noe kan vi merke. I perioder med mye uro og mye å ta tak i, er det lett å gå tilbake til gammelt mønster. Det skjer mer og mer sjelden.

I starten kom dessuten lærerne ofte til ledelsen en etter en hvis det oppstod profesjonell friksjon.

– Nå tør de å utfordre hverandre og stille

spørsmål for å finne beste praksis. Det hender fremdeles at vi må hjelpe til, men de må fikse det selv.

– *Hvordan løser dere satsingen økonomisk?*

– Løsningen er kostbar, og vi er i dialog med skolesjefen. Men veien vi var på, med et høyt antall sakkyndige vurderinger, måtte vi bort fra. Her har vi fått veldig god støtte fra pedagogisk-psykologisk tjeneste og rådgiver hos skolesjef. I en periode brukte vi mer ressurser enn vi fikk tildelt. Derfor blir vi utfordret til å tenke mer på strategisk bruk av ressursene. Vi har klare forventninger om å være i balanse budsjettmessig. Økt lærertetthet og satsingen på tolærerordningen kan dermed bety at det må hentes ressurser fra andre plasser, for eksempel ved å kutte ned på antall andre ansatte.

Tilbake i 2022 var resultatene på nasjonale prøver dårlige, mobbetallene høye og flere undersøkelser viste at elevene hadde relativt lav motivasjon. Tendensen viste også at leseferdigheten ble svakere.

– Kanskje scorer de ikke høyere på nasjonale prøver nå, men elevene blir en del av samfunnet. Fellesskap, inkludering og vennskap gir et godt fundament. Jeg tenker dette er framtiden. Kan vi drive slik på sikt, vil det utelukkende skape friskere samfunnsborgere, sier Gjerdevik.

Kroppens rytme.
Lev i kontakt med din indre klokke
Av Sara Nøland
Kagge Forlag
221 sider

En øyeåpner om døgnrytme

Ett av spørsmålene som lærere og skoleledere stiller seg ved skoleårets begynnelse er: «Når skal skoledagen starte»? Forfatteren Sara Nøland, som har en doktorgrad i øyehelse, gir gode svar på det.

Anmelder: Thore K. Aalberg, cand.polit. og fagbokforfatter

Nøland skriver mye og godt om kognitiv læring og når barn og ungdom lærer best; men også om hvordan søvn og fysisk aktivitet påvirker læring.

Omtrent en tredel er A-mennesker, en tredel B-mennesker og resten midt mellom. Barn er frem til de blir tenåringer stort sett A-mennesker. Tenåringer er fra naturens side B-mennesker. Forskyvning av døgnrytmen skjer ved puberteten. Det henger sammen med kjønns-hormonene østrogen og testosteron.

For lite søvn påvirker elevenes skoleprestasjoner. Mange ungdommer må faktisk stå opp tidlig for å rekke skolebussen. Spesielt forskning fra USA viser gode resultater. Skoledistriktet Seattle utsatte skolestarten for ungdomsskoleelevene med én time. Det viste seg at elevene sov i gjennomsnitt 34 minutter lenger hver natt, og median-

karakteren økte med 4,5 prosent.

Senere skolestart førte også til en reduksjon av trafikkulykker på 70 prosent. I 2019 vedtok California en lov som forbyr alle High Schools å starte skoledagen før kl. 8.30. Oslo kommune har vedtatt et prøveprosjekt med senere skolestart for alle ungdomsskolene som ønsker å delta. Prosjektet startet i 2024. B-mennesker sover mindre og bruker mer kaffe enn andre. Det siste for å holde seg våken under ettermiddagsmøtet.

Døgnrytmen for eldre blir mer lik barnas. Menn er oftere B-mennesker enn kvinner. Den kognitive evnen er for de fleste best på dagtid. Dårligst mellom klokken fire og seks på natten. Tenåringer presterer best på matematikkoppgaver om ettermiddagen. Yngre barn gjør det best om morgenen. Musklene har også sin egen rytme. De er sterkest

Barnehagens fundament og mandat
Av Kristin Danielsen Wolf og Ingeborg
Tvetter Thoresen (red.)
Cappelen Damm Akademisk
90 sider

Klargjerande om rammene rundt

Dette er ein nyttig antologi om kjerneomgrep og dilemma i barnehagen dei siste 50 år.

Meldar: Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen på Vestlandet

Boka gir ei kortfatta innføring i barnehagen sin rolle i dagens samfunn. Samstundes trekkjer ho teksttrådar attende til den første barnehagelova frå 1975 og den første rammeplanen for barnehagar frå 1995. Her vert den sosialpedagogiske tradisjonen som kjenneteiknar dei nordiske barnehagane gjort tydeleg. Teksten viser til at denne tradisjonen med jevne mellomrom må kjempe for sin rett, og at den politiske interessa for barnehagar har auka. Det vert påpeika at det no er drøftingar rundt pedagogane sin rett til å utøve skjønn og barnehagen som marknad for ferdig utarbeidde program.

Oppdraging og danning er kjerneomgrep som

vert omtala i kapittel 5. Det har relevans for både barnehage og skule. For i begge institusjonane inngår eit element av oppdraging, anten det kjem fram i lovtekstar eller ikkje. Her vert skapt eit pedagogisk paradoks, då oppdraging og danning skjer gjennom påverknad av andre. Korleis skal ein då ta i vare barn sin rett til påverknad og sjølvbestemming? Her vert nytta omgrepet vekselverknad, ei kontinuerleg skifting mellom motsetnader, som slik kan ta i vare begge sider.

Det vert vist til brytningane som har vore rundt barnehagar, og her dukkar temaet leik opp, som er ein sjølvsgatt del av kvardagen i barnehagen. Leik har mange nyansar, og barnehagen treng ei med-

MINE FAVORITTER

mellom kl. 16 og kl. 20.

Nølands mål med boken er å formidle kunnskap på en lettfattelig og underholdende måte. Ved å synkronisere livsstilen vår med kroppens egen rytme, kan vi både forebygge og forbedre den fysiske og psykiske helsen her og nå. Vi kan reversere allerede oppståtte helseplager og sykdommer, som blant annet ADHD. Ifølge andre forskere enn forfatteren har bruken av ADHD-medisin for barn og unge økt med 60 prosent på fem år. Nøland lykkes langt på vei å nå sine mål når det gjelder form og innhold.

Et viktig spørsmål er hvem målgruppen er. Er det andre medisiner og forskere, har hun lyktes svært godt. Er boken ment for dem som ikke er kjent med temaet fra før, blir boken for detaljert og omstendelig. Ut fra det perspektivet kunne boken med fordel vært strammet inn.

Språket bærer preg av «forskerspråket». Boken har 307 referanser. Jeg savner en stikkordliste. Men til tross for noen innvendinger er boken en øyeåpner.

Stoner (1965)

Av John Williams
roman

Et liv i motgang og medgang

Denne romanen følger en mann gjennom motgang og medgang privat og i akademia gjennom et helt liv. Romanen gir et empatisk innblikk i hvordan det kan være å være et menneske, og den rørte meg sterkt da jeg leste den.

Bernhard banker på (2018)

Av Ellen Mari Thelle
roman

En eldre kvinne forelsker seg

Denne første romanen i en norsk trilogi om pensjonisten Agnes vant Ungdommens kritikerpris i 2019, og det med god grunn. Boka utforsker livet og kjærligheten (Bernhard) fra en eldre kvinnes perspektiv på en original og gripende måte.

Pseudoarbeid (2023)

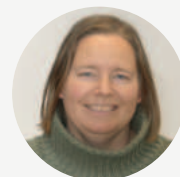
Av Dennis Nørmark
og Anders Fogh
Jensen
sakprosa

Til ettertanke om arbeidslivet

Hvorfor har ikke den teknologiske utviklingen ført til mye kortere arbeidsdager? Forfatterne forklarer dette med en økning i såkalt pseudoarbeid, for eksempel lite nyttige møter og dokumentasjon. Boka får en til å merke seg pseudoarbeid i egen jobb og i samfunnet.

Ann-Kristin Molde

lektor i norsk og psykologi ved
Sotra vidaregåande skule

barnehagen

veten forståing av korleis lek skal oppfattast. Har lek eigenverdi, eller er den eit middel til å nå eit mål? Her vert det synt til at i rammeplanen vert leiken skildra både med eigenverdi og som ein arena for barns utvikling og læring. Dette skaper eit dilemma. Pedagogane vert råda til å skilje mellom genuin frileik og lek med vokseninvolvering som har eit læringsperspektiv. For barna er lek ein viktig aktivitet uansett, og dei treng begge delar.

Boka tek opp tema som er viktig å vere medveten om i barnehagefeltet, og den kortfatta teksten bør ikkje skremme vekk ein einaste lesar. Konklusjonen er at dei endringane som har skjedd politisk over dei siste 50 år, kan gje utfordringar for det som skjer i barnehagen. At boka er ein antologi, gir ho tyngd inn i fagfeltet. Dette gjer boka dessutan ekstra nyttig til bacheloroppgåver og anna oppgåveskriving innafor akademia.

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom). Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Barnehagelærerutdanningen må

Vi vet at rasisme finnes i barnehagen. Likevel mangler barnehagelærerutdanningene et tydelig ansvar for å gi studentene verk-tøy til å møte det.

Du ser det på tittelen. Dette blir en ubehagelig tekst å lese. Det er ubehagelig å snakke om rasisme, og ofte lar vi derfor være. Dette gjelder i mange institusjoner, også ved barnehagelærerutdanningene hvor vi jobber. Men det rasistisk motiverte drapet på Tamima Nibras Juhar 24. august i år avkrever at vi møter ubehaget. For drapet har nok en gang vist at rasisme er en reell utfordring i Norge. Ikke bare i høyreekstremer ekkokamre, men også i barnehager, skoler og høyere utdanning.

I en nyere undersøkelse basert på intervjuer med 40 barnehageansatte fra åtte ulike fylker fant Therese M. Ignacio Bjørnaas at nærmest alle hadde erfaringer med ulike former for rasisme i barnehagen. Datamaterialet gir en rekke beskrivelser av ekskludering, fordommer, mistillit og nedsettende kommentarer. På tross av at de færreste vil omtale barn som rasister, hadde nesten alle erfaringer med barn som ytret at de ikke ville leke med et annet barn fordi barnet hadde brun hud. I Bjørnaas forskning kan vi lese hvordan de som selv erfarer rasisme, er engstelige for å si fra i frykt for å bli anklaget for «krenkehysteri», mens ansatte med majoritetsbakgrunn fortalte at de kviet seg for å konfrontere kolleger som ytrer seg rasistisk fordi det oppleves ubehagelig (Bjørnaas 2025).

Vi vet altså at rasisme finnes, og vi vet at vi ikke er gode nok til å håndtere det. Alle som jobber i barnehagen og barnehagelærerutdanningene, vet imidlertid at vi blir bedre i det vi trener på. Derfor må vi trene.

I rammeplan for barnehagen poengteres det at personalet skal «motvirke diskriminering, fordommer, stereotyper og rasisme» (s. 57). Rammeplanen for barnehagelærerutdanningen gir derimot ikke et tydelig nok ansvar for å gi studenter redskap for å gjøre nettopp dette. Her nevnes verken diskriminering, fordommer og rasisme.

Om vi med velvilje forklarer det med at lovtekster er korte, er det desto mer påfallende at ordene heller ikke nevnes i de tjue siders lange nasjonale retningslinjene for utdanningene. Dette bør det gjøres noe med. Tilfeldigvis er mulighetene helt åpne for det nå.

I skrivende stund foregår et arbeid med å slå sammen de elleve eksisterende rammeplanene for lærerutdanninger til to planverk, ett for samiske og ett for øvrige lærerutdanninger. I disse forskriftene håper vi på en tydeligere ansvarliggjøring av lærerutdanningsinstitusjonene. Utdanningens verdigrunnlag gir indirekte forpliktelser, men disse bør gjøres helt tydelige.

Det holder ikke å snakke om mangfold, inkludering, likeverd og demokratisk medborgerskap. Vi må, som i barnehagen, aktivt forplikte oss til å motvirke diskriminering, fordommer og rasisme. Ikke for at barnehagen skal få flere oppdrag, men slik at de som utdanner seg for å jobbe der, får bedre redskaper til å følge opp forpliktelsene de allerede har. Slik at det ikke kan velges bort, og slik at vi alle får trent. Uavhengig av interne prioriteringer, uavhengig av ildsjeler, og selv om det er ubehagelig. Det er et felles ansvar.

Å ta rasisme alvorlig

I rammeplanen for barnehagelærerutdanningen nevnes verken diskriminering, fordommer eller rasisme, skriver innsenderne.

Foto: MostPhotos

Undertegnet av 18 barnehagelærer- utdannere, inklusive forfatteren Ragnhild Laird Iversen

Ragnhild Laird Iversen, OsloMet - storbyuniversitetet / Universitetet i Sørøst-Norge (USN)
Therese Marie Ignacio Bjørnaas, Dronning Mauds Minne Høgskole
Marcela Montserrat Fonesca Bustos, OsloMet
Anne Margrethe Sønneland, OsloMet
Beate Goldschmidt-Gjerløw, OsloMet
Laura Marie Führer, OsloMet
Usma Ahmed, OsloMet
Tonje Baugerud, OsloMet
Helen Eriksen, OsloMet
Liv Anna Hagen, OsloMet
Cecilie Thun, OsloMet
Katrine Giæver, OsloMet
Jorge Roberto Navarro, Fica OsloMet
Line Marie Onsrud, OsloMet
Siri Haukenes, OsloMet
Jocelyne von Hof (USN)
Åse Lund (USN)
Kristin Gregers Eriksen (USN)

MATEMATIKK

Matematikk er blitt et pratefag

Språklig kompetanse er blitt viktigere enn regneferdigheter.

Det er ikke språklig drøftingskompetanse fremtidens næringsliv vil kreve av kunnskap og kompetanse i realfag for et teknologisk, innovativt, kunnskapsbasert næringsliv. I alle fall ikke hvis drøftingskompetansen ikke er rotfestet i grunnleggende faglige kunnskaper. Norge og Europa kan ikke konkurrere med kinesisk næringsliv ved å konsentrere seg om illusjonen om norsk skoles selvrefleksjonskompetanse, frigjort fra kunnskapskrav.

Vurdering av eksamen i matematikk i norsk skole er tema for diskusjon. Problemet er ikke eksamen som institusjon, men kompetansestyrte læreplaner og et matematikkfag der språklig kompetanse er blitt viktigere enn regneferdigheter.

Matematikk er blitt til norsk

En slektning var fortvilet fordi han for to år siden kom opp til eksamen i matematikk i 10. klasse, men så gikk det visst greit. For som han sa: De siste årene hadde han vært aktiv i et politisk ungdomsparti og lært å formulere seg. Gutten var ikke flink i matematikk, men flink til å formulere seg, og fikk god karakter på eksamen i matematikk.

Elever trenger mengdetrening i regneferdigheter. Matematikkfaget har blitt gjort til et norskfag, der realistutdannede lærere skal vurdere språklig kompetanse. Å mestre et fag er riktignok å mestre de fagspesifikke begrepene og forståelsesmåtene. Imidlertid er det viktigste språket i matematikk de faktiske regneferdighetene. Gode matematikere har ofte problemer med å beskrive med tekst hvordan de løser oppgaver. Matematisk beregning er mer presist enn ord.

Trenger konkret kunnskap

Gjeldende, vage, diffuse, metakognitivt overambisiøse, kompetansestyrte lære-

planer må erstattes med kunnskapsrike læreplaner. Elever trenger konkret kunnskap å tenke med, for å kunne reflektere på selvstendig vis. Å lære ved å famle seg fram, og bli utfordret av for mye ny, for elevene ukjent, kunnskap av gangen, er som å forsøke å bygge andre etasje i en bygning før du har bygget en solid grunnmur.

Bygg grunnmuren først

En grunnmur av grunnleggende kunnskap må bit for bit på gjennomtenkt vis bygges til å bli trygge byggesteiner for gradvis mer avansert faglig kunnskap. Overambisiøs famlingslæring uten tilstrekkelig tilpasset faglig og språklig støttestruktur uten hensyn til kunnskap om hvordan hjernen fungerer når barn og ungdom lærer, bør erstattes av mer direkte lærerstyrt undervisning med kvalitetssikrede lærebøker i alle fag. Elevers konstruktive deltakelse og aktivitet i klasserommet krever gjennomtenkt språklig og faglig støttestruktur, som mangler i famlingslæring med overambisiøse, selvreflekterende, metakognitive læringsmål.

Norsk skole må erstatte kompetansestyrte læreplaner med kunnskapsrike læreplaner. Norske elever må lære seg grunnleggende matematiske ferdigheter, og de må få mengdetrening i regning, lesning og skriving. Å reflektere uten grunnleggende kunnskaper, det kan mennesker av i dag overlate til chatboter og kunstig intelligens.

Jan Jørgen Skartveit

lærer og medlem av Arbeiderpartiet

PEDAGOGIKK

Barnehagen trenger flere musikere

Vi må synliggjøre barnehagen som en interessant arbeidsplass for folk med ulike typer interesser.

Det trengs flere barnehagelærere. Vi må tenke kreativt for å synliggjøre barnehagen som en interessant arbeidsplass for folk med ulike typer interesser. Her vil jeg løfte fram musikerne. Jeg vil også slå et slag for de som hadde en tanke om å bli kunstnere eller skuespillere eller gå inn i andre kreative yrker, men som fant ut at barnehagen er et sted de kan få utløp for kreativitet, skaper glede og formidlingsevne.

Det finnes en god del musikere som mer eller mindre tilfeldig havnet i barnehagen – og ble der. Det er de unge guttene som ville spe på en skranten musikerinntekt med jobb i barnehage, og som så bestemte seg for å bli barnehagelærere. Det er også de godt voksne musikerne som så for seg at de skulle jobbe i barnehage en liten periode, men som fortsatte i jobben og aldri har sett seg tilbake. Felles for disse er at de beriker barns liv med gode opplevelser, fellesskap, musikalitet og kulturarv.

Barnehagelæreryrket har appell til dem som ikke bare er glad i barn, men som også er glad i å leke og som evner å skape liv rundt seg med musikk. Det er ingen tvil om at barnehagen trenger dem. Spørsmålet er hvordan kan vi få formidlet at barnehagen også er interessant for dem.

Jeg har spurt noen barnehageansatte med musikkbakgrunn hvordan de bruker musikken i arbeidet med barna, og hva de selv får tilbake.

«Jeg er overbevist om at man blir en bedre musiker av det», sier Eyolf. Han begrunner det med at barna er et takknemlig, men også nådeløst publikum, der man kan slippe seg løs og øve på å bli scenevant.

Birgitta bekrefter at det må øves: «Musikk brukes på en annen måte med barn enn hvis man skal spille profesjonelt på en scene for voksne. Men når man klarer å finne sitt musikalske uttrykk sammen med barna, da er det magisk. Det tok noen år før jeg turte å gi så mye av meg selv.» Birgitta bruke gjerne bongotrommer og spontan sang sammen med de yngste barna. Musikken blir

Foto: Joakim S. Enger

I barnehagen kan voksnes musikalske kreativitet berike møter med barn, skriver Solveig Østrem.

et virkemiddel som drar dem inn i en magisk verden. Humor og musikk blandes sammen, og både hun og barna ler masse.

Julie sier dette om å jobbe gjennom sangen og musikken: «Det gir meg enorm glede og en dypere tilknytning til gruppa og til hvert enkelt barn. Det er en inngang til leken og en til lekenhet som føles genuin for meg som ikke lenger er et barn. Slik kan jeg bli en likeverdig deltager i leken sammen med barna». Julie forteller at hun bruker en del klassisk musikk. Det er alltid like spennende når hun spør barna hva de ser for seg når de lytter til musikken: en drage, en prinsesse som gråter, et romskip og så videre. «Så det gir meg et innblikk i barnas fantasi, som er smittende og berikende for meg.»

Eyolf har samme erfaring med klassisk musikk. Barna vil gjerne høre «trollemusikken», den korte og den lange. «Den korte er Dovregubben av Grieg. Den lange er første sats av Mahlers andre symfoni. Den har fått et detaljert hendelsesforløp med muntert landsbyliv og soloppgang og trollet som blir til stein, men ikke dør fordi det får solmedisin, og derfor hele tiden kommer tilbake til landsbyen, svakere og svakere, før det til sist sprekker i et dramatisk klimaks. Så der sitter

altså barna og følger en 25 minutters, tung symfonisats med den største selvfølgelighet, igjen og igjen.»

I sin strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket slår regjeringen fast at det er nødvendig med en bred innsats. Min oppfordring er å forsøke å nå fram til musikerne og andre kulturinteresserte. Det finnes ganske sikkert mulige barnehagelærere blant elever på musikk, dans, drama i videregående utdanning. I kulturskolene, i barne- og ungdomsteatrene og Ungdommens kulturmonstring. Hva med også å prøve å nå ut til musikkmiljøene gjennom noen av musikerne som allerede jobber i barnehage?

Det er en kjensgjerning at bare en liten andel av dem som lever for og med musikk, vil kunne gjøre den til et levebrød. Barnehagen er en trygg arbeidsplass. Den er også et sted der drømmer om å utøve musikk kan realiseres, og der den musikalske kreativiteten kan berike møter med barn.

Solveig Østrem

professor i pedagogikk ved OsloMet – storbyuniversitetet og medlem av Lærerprofesjonens etiske råd

PEDAGOGIKK

Bruk folkehøgskolene i Ungdomsløftet!

Folkehøgskole kan bidra til at mange finner rett vei videre i utdanning eller arbeidsliv.

På Utdanningsnytt 13. september blir statsminister Jonas Gahr Støre utfordret om «Ungdomsløftet».

Skal et slikt løft lykkes, må det skape varig endring. Rundt 114 000 unge voksne (20–29 år) stod utenfor arbeid og utdanning i 2024, ifølge Nav. Selv når ukrainske flyktninger trekkes fra, gjelder dette 15–16 prosent av gruppen.

I disse dager legger regjeringen fram statsbudsjettet for 2026. Da må vi forvente at «Ungdomsløftet» får en tydelig plass. I lovpropo-

sisjonen til ny folkehøgskolelov tidligere i år fremhevet regjeringen nettopp folkehøgskolenes unike pedagogiske praksis, der relasjonskompetanse står sentralt. Regjeringen pekte på at folkehøgskolene kan «styrke motivasjonen for å fullføre videregående opplæring, og være en ressurs og positiv kraft som en arena som bygger opp under videre utdanning og bevisste valg for veien videre i livet».

Norce Research viser at lav eller manglende utdanning er viktigste risikofaktor for ungt utenforskap i Europa, og at dette slår enda sterkere ut i Norge enn i andre land. Dårlige skoleprestasjoner og opplevelsen av å stå utenfor fellesskapet gjør unge særlig utsatt.

I Norges 80 folkehøgskoler møtes unge, hoved-

sakelig over 18 år, i et fellesskap der karakterer og eksamen ikke er målet. Elevene bor og lever sammen, fordypes seg i fag de selv har valgt og deltar både i fellesfag, valgfag og i praktiske oppgaver. Dette bygger mestring, motivasjon og livskompetanse. For mange kan dette bidra til at de fullfører videregående eller finner riktig vei i høyere utdanning eller arbeidsliv.

Til politikerne: Bruk folkehøgskolene i et skikkelig løft for de unge! Gjør som Danmark, gi unge som står utenfor skole eller arbeidsliv et år på folkehøgskole. Vi lover at unge som opplever folkehøgskole, vil bidra til redusert utenforskap.

Anne Tingelstad Wøien

daglig leder i Folkehøgskolerådet

OSLOMET

Rådgiverdagen 2025

OsloMet inviterer til fagdag for rådgivere og andre som jobber med studie- og karriereveiledning i ungdomsskoler og videregående skoler.

Dato: 20. november 2025, kl. 09.00–15.00

Sted: Pilestredet 44, Oslo

Programmet inneholder blant annet aktuell ungdomsforskning, våre erfaringer om overgangen fra elev til student, nytt om studier og opptakskrav og omvisning på studiested Pilestredet.

Arrangementet er gratis og vi serverer lunsj.
Se hele programmet og meld deg på.

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

OsloMet – storbyuniversitetet er Norges tredje største, offentlige universitet. Vi har campus i Oslo sentrum og på Romerike. OsloMet leverer forskning og utdanning med høy relevans for arbeidslivet, velferdsstaten og storbyregionen.

DEMOKRATI OG MEDBORGERSKAP

Hvordan skolen kan bidra til å styrke demokratiet

Dersom alle skal ha lik mulighet til å lykkes, bør skolen fokusere mindre på drøfting og mer på konkret faglig innhold.

**Kronikk av
Ketil Rogn-Hamre**

filosof, lektor i
videregående skole
og medlem av
Lærerprofesjonens
etiske råd

Illustrasjon:
Tone Lileng

11. august kunne NRK rapportere ¹⁾ at norske ungdommer har mindre kunnskap om demokrati og politikk enn jevnaldrende i nabolandene. Dette bygger på ICCS-studien (International Civic and Citizenship Education Study), som har vært gjennomført blant norske 14-åringer siden 2009. Det har vært en tydelig nedgang i demokratiforståelsen til norske elever disse årene.

Skolens læreplaner har demokrati og medborgerskap som gjennomgående tema i alle fag, og er ellers spekket med demokratiske fyndord som «diskutere», «drøfte» og «tenke kritisk». Ifølge Overordnet del er menneskeverd, kulturelt mangfold, kritisk tenkning og elevdemokrati blant skolens sentrale verdier. Hvorfor lykkes da ikke norsk skole med å lære elevene om demokrati?

Ifølge en studie gjort av Kjetil Børhaug ²⁾ står først og fremst diskusjon, aktivisme og elevmedvirkning sentralt i skolens opplæring i demokrati. Tradisjonell kunnskap om institusjoner som valg, Grunnloven og politiske partier er ikke lenger så viktig. 66 prosent av lærerne ser det å «utvikle elevenes evne til kritisk og uavhengig tenkning» som det viktigste målet i skolens demokratiopplæring. Respekt for ulike synspunkter er også viktig: Så godt som alle lærerne sier at de «oppfordrer elevene til ha forståelse for ulike synspunkter i klassesdiskusjon.»

Denne dreiningen vekk fra kunnskap overrasker ikke, gitt læreplanens fokus på kompetanser som drøfting og utforskning. Resultatet er at elevene kan bli flinke til å diskutere, men vi risikerer at de går ut i samfunnet med manglende forståelse av hvordan demokratiske institusjoner er bygd opp og hvordan politiske beslutninger tas.

Mye tyder på at antidemokratiske bevegelser har best vekstvilkår i samfunn med stor økonomisk ulikhet ³⁾. Høyreekstreme og nasjonalistiske partier hevder gjerne å representere «folket» mot etablerte eliter, og tradisjonelle redaktørstyrte medier taper stadig terreng til fordel for «nye» medier: podcaster, influensere og youtubere. Sosiale medier er den viktigste arenaen for politisk meningsutveksling, men dessverre også for propaganda og desinformasjon.

Skal skolen styrke vår demokratiske beredskap, må den derfor ha som mål å motarbeide både utenforskap og desinformasjon. Skolen må sørge for at alle, uavhengig av foreldrenes bakgrunn, har like gode muligheter til å lykkes, og den må lære elevene kritisk tenkning.

Sosiale forskjeller

Når det gjelder skolens evne til å utjevne sosiale forskjeller, er det liten grunn til å juble. Samfunnsforskerne Knut Røed og Simen Markussen ⁴⁾ har kommet fram til at den sosiale mobiliteten har minket de siste 20 år, særlig for de svakeste gruppene. Skoleresultatene for barn fra hjem med dårlig økonomi har falt. Hvis et mål med skolen er at alle skal ha like muligheter til å lykkes, må vi derfor si at det går i feil retning.

Jeg mistenker at skolens læreplaner har spilt en rolle i denne negative utviklingen. Siden 2006 er det kompetanse, ikke fagenes innhold som danner rammeverket i læreplanen. Verbet «å kunne» brukes ikke; i stedet skal man «presentere», «drøfte», «reflektere» og «vurdere».

Når skoletimene ikke lenger dreier seg om å lære faktakunnskap, men heller om å drøfte, reflektere og presentere, blir de som kan mest fra før premiert. De med høyt utdannede foreldre og bøker i bokhylla, og som hører fagbegreper over middagsbordet, vil ha mer overskudd til å reflektere og drøfte godt enn de som mangler denne bagasjen. Det er nemlig ikke mulig å drøfte og reflektere i et fag uten å kunne fagets sentrale begreper og innhold. Og med begrenset tid til innlæring av slikt på skolen, vil de som får mye hjemmefra vinne.

Vi har sett den samme utviklingen blant annet i Frankrike. Anført av sosiologen Pierre Bourdieu, som hadde sett seg lei på den angivelige elitismen i det franske skolesystemet, gikk man i 1989 bort fra kunnskapsbaserte læreplaner til fordel for kompetanser som kritisk tenkning og «lære å lære». Nedgang i skoleresultater fulgte, spesielt blant de minst ressurssterke barna ⁵⁾.

Dersom alle skal ha lik mulighet til å lykkes, bør skolen altså fokusere mindre på abstrakte kompetanser,

og mer på konkret faglig innhold som er mulig for alle å tilegne seg.

Desinformasjon

Ferdigheten *kritisk tenkning* gjennomsyrrer norske læreplaner. Ifølge Kunnskapsløftet 2020 innebærer det «å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, ytringer og kunnskapsformer.» Bakgrunnen for denne dreiningen mot tenkeferdigheter finner vi i de såkalte «21st Century Skills», som nærmest ble framholdt som den nye oljen først på 2000-tallet. I 2003 skrev det såkalte Kvalitetsutvalget at samfunnsendringene i de siste 10-20 årene «har medført en økende forståelse av at bærende samfunnsverdier utvikles ikke lenger primært gjennom «boklig» kunnskap, men like mye gjennom evne og motivasjon til å skaffe seg ny informasjon, kunnskaper og ferdigheter gjennom ens egen livsstil og personlige handlinger. Anvendelsen av kompetansebegrepet vil derfor, langt på vei, være et logisk og naturlig resultat av denne utviklingen.»⁶⁾

Det vokste altså fram en idé om at å ha kunnskap ikke lenger var så viktig; «alt» kunne søkes opp på nettet. Kritisk tenkning skulle sørge for at man fant fram til den riktige og relevante informasjonen.

Men kan man tenke kritisk uten å kunne noe først? Ideen om kritisk tenkning som en isolert ferdighet bygger på en antakelse om at menneskehjernen fungerer omtrent som en kalkulator, med ulike prosedyrer (addisjon, multiplikasjon med mer) som kan brukes på et hvilket som helst sett med tall eller data. Men som nevropsykologen Daniel T. Willingham sier: Tenkeferdigheter er uløselig knyttet sammen med bakgrunnskunnskap. Vi tenker ved å kombinere kjent informasjon på nye måter. Tenking skjer i arbeidsminnet, men bygger på informasjon lagret i langtidsminnet. Uten et tilstrekkelig stort lager av fakta er det umulig å tenke godt. En som er flink til å tenke kritisk om geopolitikk etter 2. verdenskrig, blir ikke automatisk en god kritisk tenker innenfor for eksempel fotballstrategier⁷⁾. Å tro at kritisk tenkning eliminerer behovet for «boklig» kunnskap er derfor en villfarelse.

Konklusjon

Å utdanne unge mennesker i demokrati og medborgerskap er viktigere enn noen gang. Men hvordan kan

skolen bidra til å styrke demokratiet? Først og fremst gjennom å gjeninnføre faglig kunnskap som skolens bærebjelke. Diskusjon, drøfting og kritisk tenkning bør fortsatt ha en plass i norske klasserom, men er av underordnet betydning for den demokratiske dannelsen.

REFERANSER

- 1) Julie Haugen Egge (2025): Norske gutter er mer skeptisk til likestilling nå enn før. Nr.no, 11.08.2025
- 2) Kjetil Børhaug (2025): Demokratiopplæring i norsk skule – kunnskap, dugleikar, saksengasjement, medverknad eller aktivisme? I: O. Storstad, J. Caspersen og C. Wendelborg (red.), Unge medborgere i en ny tid (s. 162-180). Scandinavian University Press. <https://doi.org/10.18261/9788215073934-25>
- 3) Bård Amundsen (2025): Er demokratiet i verden nå satt 50 år tilbake? Forskning.no, 24.03.2025
- 4) Simen Markussen og Knut Røed (2023): The Rising Influence of Family Background on Early School Performance. *Economics of Education Review* (97) <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2023.102491>
- 5) For en drøfting av franske skoleresultater, se for eksempel: Hirsch, E.D. (2019): *Why Knowledge Matters*. Harvard Education Press, Cambridge.
- 6) Norges offentlige utredninger (2003): I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle. NOU 2003:16.

Uten et tilstrekkelig stort lager av fakta er det umulig å tenke godt.

Lærereens tilpassing av fagstoff er like lovlig med KI

Når en lærer bruker kunstig intelligens til å tilpasse en lærebok for elevene, føles det kanskje annerledes enn å gjøre det selv. Betyr det at reglene endres? Ikke nødvendigvis.

September 2022: Se for deg en samvittighetsfull lærer en sen ettermiddag. På skjermen foran henne har hun en PDF-kopi fra en skannet lærebok på jobb. Det er et krevende kapittel om språkbruk og retoriske virkemidler i ulike medier. Hun må gjøre dette forståelig for gjengen i norsk fordypning på 8. trinn. Hun kjenner elevene og vet at begreper må forklares, setninger forenkles og lange avsnitt må bli i mer håndterlige biter. I tillegg lager hun en kort presentasjon, arbeidsoppgaver de skal jobbe med og en quiz. Etter en intens arbeidsøkt er hun ferdig og deler alt med elevene i Google Classroom. Det ble en fin time.

Dette er en sentral del av lærerjobben. Det er god pedagogikk, og det er lov. Kopinor-avtalen paragraf 4 gir læreren lov til å lage og dele kopier i «skoles interne, lukkede nettverk (læringsplattformer, intranett, arkiv m.m.)». Åndsverkloven paragraf 6 gir henne rom til å bearbeide kapittelet, selv om det juridisk sett er gråsoner mellom hva som er å bearbeide «et åndsverk eller overfører det til en annen litterær eller kunstnerisk form» og det å skape «nye og selvstendige verk gjennom å benytte eksisterende verk». Skolepraksis har vært at siden Kopinor-avtalen rammer inn allmenngjøring av verk i klasserommet, er det få som tenker at det læreren gjør her ikke skal være lov.

Spol fram til september 2025: Samme lærer, samme fag, nye elever, og et nytt verktøy. Læreren kopierer PDF-kopien til NotebookLM, et KI-verktøy fra Google som kan lage ny tekst fra kildene som er lastet opp. Hun

ber NotebookLM lage en tekst tilpasset elevene, en forklaring av vanskelige ord, en presentasjon ut fra det hun mener er viktig, noen spørsmålskort og en quiz – og et tankekart, for å toppe det hele. Etter fem minutter er hun ferdig og deler alt med elevene i Classroom. Det ble en fin time.

Handlingene og målet er det samme, bare verktøyet er nytt. Men er denne raskere varianten like lovlig? Jeg har en magefølelse om at meningene spriker akkurat her. Jeg mener det er lov, og jeg skal forklare hvorfor.

Det er lov, fordi det er det samme som skjer. PDF-kopien ligger i skolens lukkede nettverk, enten det er Google Disk eller Google NotebookLM (som ligger i Google Disk). Verket er bearbeidet på samme måte, bare at det er lærerens «assistent» som har gjort det for henne, på hennes ordre. KI-assistenten er en underlig kollega. Den er veldig flink, alltid høflig og hjelpsom, og den går aldri lei av deg og det du ber den gjøre. Samtidig vet den ikke hvem du er, ikke hva du jobber med og forstår ikke konteksten for jobben. Læreren må gi «kollegaen» nøyaktige beskjeder om hva den skal gjøre, og alt den gjør, blir liggende i skolens lukkede nettverk. For å være tydelig og slippe diskusjoner om dette: Google bruker ingenting av det du laster opp i NotebookLM til å forbedre tjenesten eller trene språkmodellene sine.

Hvis det læreren gjorde i 2022 var lov, er også det læreren gjør i 2025 lov. Hvis ikke, har vi et stort problem i norsk skole.

Det er ikke strevet som gjør det lov.

**Odin
Hetland
Nøsen**

holder til i Stavanger og jobber som rådgiver for skole i Randaberg kommune. Tidligere har han vært lærer i ungdomsskolen og undervisningsinspektør. Han er opptatt av at vi jobber med fag og teknologi i skolen og har et hjerte for opplevelsen som didaktisk grep.

Illustrasjon: Kristin Slotterøy/adobestock

MASKINLÆRING

Vi etterlyser den pedagogiske samtalen om kunstig intelligens

Resultatet av KI-bruk blant både lærere og elever kan bli overflattisk læring uten refleksjon.

På Utdanningsnytt.no 17. september kan vi lese at «KI-bruk blant lærere øker», ifølge en fersk rapport fra Kopinor og Ipsos, omtalt av NTB. Undersøkelsen viser at halvparten av lærerne på ungdomstrinnet bruker kunstig intelligens (KI) regelmessig i undervisningen. I videregående skole er tallet 45 prosent. På barnetrinnet oppgir 36 prosent å bruke KI månedlig eller oftere. Bruken gjelder særlig frambringning av oppgaver, forenkling av tekster og utvikling av undervisningsmateriell.

Disse tallene bekrefter en utvikling vi også ser internasjonalt i europeisk sammenheng: Lærere tar i bruk nye digitale verktøy i stor skala, ofte raskere enn utdanningssystemet klarer å følge opp med kompetanseutvikling og faglig refleksjon. Utviklingen skjer ofte uten at vi som lærere og lærerutdannere stiller oss de mest grunnleggende spørsmålene: Hva er det vi gjør når vi tar denne teknologien i bruk, og hva er det vi slutter å gjøre?

Et europeisk utviklingsarbeid

Det EU-finansierte prosjektet SmartStart Teacher Academy som vi er en del av, har fått over 17 millioner kroner gjennom EUs lærerakademisatsing. Prosjektet består av en rekke land med representanter fra universiteter til grunnskoler,

Foto: Alexandra Koch Pixabay.com

Selv på barnetrinnet oppgir 36 prosent av lærerne å bruke kunstig intelligens månedlig eller oftere.

organisasjoner og teknologiske utviklingsmiljøer. Målet er å støtte lærere og lærerutdannere i møtet med KI, og samtidig utvikle pedagogiske, etiske og faglige rammer for bruk i skole og lærerutdanning. I et samarbeid med Karlstads universitet i Sverige jobber vi med både forskning, kursutvikling og kritisk vurdering av hvordan slike teknologier påvirker skolens praksis og verdier.

Teknologiens doble løfte

KI kan bidra til differensiering, språkstøtte, forenkle komplekst fagstoff og foreslå oppgaver og ressurser for lærerne. For noen elever kan KI senke terskelen for læring og vekke interesse for fag de har følt seg fremmed for.

Det finnes også en annen side: Når generative språkmodeller brukes til å planlegge undervisning, gi elevrespons, generere tekster og oppgaver, hva skjer da med læreren som fagperson og relasjonsskaper? Hva skjer med elevenes aktive læringsprosess, med nysgjerrighet, kritisk tenkning og samarbeid?

Vi risikerer at teknologien overstyrer det pedagogiske skjønnet. At KI brukes fordi det går raskt, ikke fordi det gir bedre læring. At teknologien gjør det mulig å hoppe over prosessen, og gå rett til produktet. Resultatet kan bli overflattisk læring uten refleksjon.

Som pedagogikkforskere er vår rolle i prosjektet blant annet å bidra med kritiske perspektiver:

Visste du at annonser hos oss sees av 274 000 lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist / utgivelsesdato

7	10. september / 26. september 2025
8	1. oktober / 17. oktober 2025
9	29. oktober / 14. november 2025
10	26. november / 12. desember 2025

utdanningsnytt.no/annonser

Kontakt:

Grethe Ånerud
i HS Media.

utdanning@hsmedia.no

Annonseinformasjon:

nstig intelligens

Når og hvorfor bør vi bruke KI i skolen, og når bør vi la være? Hvordan vurderer vi teknologier som fremstår nøytrale, men som er designet med visse verdier, antakelser og mål? Hva slags skole og menneskesyn ligger til grunn? Jermstad viser i sin Ph.d.-avhandling at det har manglet refleksjon rundt hvordan KI påvirker pedagogiske verdier. Hun understreker at ledere i utdanningsinstitusjoner må vurdere nøye hvilke konsekvenser det får når denne nye aktøren introduseres i relasjonen lærere og elever/studenter.

Dette handler ikke bare om teknologisk kompetanse, men om profesjonsetikk og verdibevisthet. Teknologi er aldri bare et verktøy, det påvirker hvordan vi tenker om kunnskap, relasjoner,

vurdering og læring. Det former hva vi ser som mulig og ønskelig.

Lærernes stemme må styrkes

I SmartStart utvikler vi både digitale ressurser og kurs for lærere og lærerutdanningsstudenter i hele Europa. Vi samarbeider tett med skoler, lærere og aktører som kombinerer digital kompetanse med pedagogisk innsikt. Men det viktigste er at lærernes stemme og profesjonelle vurdering får rom i møte med teknologien. Det haster å utvikle språk og verktøy som gjør at lærere ikke bare bruker KI, men også forstår, vurderer og utfordrer den.

Skal teknologien bidra til god undervisning,

må den ikke erstatte det læreren gjør best: se, forstå, justere og støtte elevene i meningsfulle læreprosesser.

Linnéa K. Jermstad

leder for det norske bidraget i SmartStart, Ph.d.kandidat NLA/USN i ledelse og innovasjon, førstelektor og seksjonsleder i pedagogikk, grunnskolelærerutdanning ved NLA Høgskolen

Svitlana Holovchuk

prosjektmedlem i det norske bidraget i SmartStart, 1.-amanuensis i pedagogikk og koordinator for internasjonalisering, lærerutdanning Bergen ved NLA Høgskolen

Bibelen på en skoletime

UNDERVISNINGSSOPPLEGG
FOR GRUNNSKOLEN

Skreddersydd for
deg som lærer,
med morsomme
og pedagogiske
opplegg

FILMER
MED MARTIN
LILLEBERG

Ressursene knytter seg til kompetansemålene i
KRLE og norsk fra Kunnskapsløftet 2020.

 Bibelselskapet

Gratis på bibel.no/skole

Per Tveit (1930–2025)

Dosent emeritus, dr.ing. Per Tveit døde 29. juni, 94 år gammel. Tveit ble født på Hornnes i Aust-Agder og vokste opp i Voss herad. Han ble utdannet til bygningsingeniør ved Norges Tekniske Høgskole i 1955. Deretter var han stipendiat ved Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen og ved NTH, der han ble dr.ing. i 1964. Tveit begynte å utvikle en ny type brokonstruksjon (nettverksbuebro) som ingeniørstudent ved NTH.

Fra 1962 tegnet han et par nettverksbuebroer, Håkkadalsbrua i Steinkjer og Boldstadstraumen bru i Vaksdal. Senere medvirket han i konstruksjonen av Limfjordtunnelen i Aalborg.

Han ble lektor ved Ålborg universitetssenter i 1967 hvor han jobbet i 18 år. I 1985 ble han dosent ved avdelingen for datateknikk, Agder ingeniør og distriktshøgskole i Grimstad.

Per Tveit ledet avdelingen for datateknikk fra 1988 i nesten 10 år. Under hans ledelse steg antall datastudenter fra på det laveste 15 i klassen til fire klasser med til sammen 120 studenter. Derved ble avdelingen for datateknikk – senere Institutt for IKT – et sterkt kort for Grimstad i prosessen mot etablering av Universitetet i Agder i 2007.

Agder ingeniør- og distriktshøgskole fusjonerte med andre høgschooler i Agder og ble til Høgskolen i Agder i 1994. Høg-

skolen i Agder ble organisert med campus i Kristiansand og campus i Grimstad. Den sterke stillingen til datasatsingen var avgjørende for å kunne starte et sivilingeniørstudium i IKT i 1997 og få til et doktorgradsstudium i IKT. Per Tveits skapte forutsetningene for dette.

Som dosent emeritus fortsatte Tveit å forske og publisere om sin ungdoms oppdagelse – nettverksbuebroer. Nettverksbuebroen har kryssende hengestenger mellom bue og brobane og sparer over halvdel av stålvekten i forhold til andre broer.

Som pensjonist reiste han tre ganger verden rundt og holdt foredrag. Det førte til stor interesse for nettverksbuebroer. Det er bygget over 100 eksemplarer i Norge, Tyskland, USA, Japan og mange andre land.

Per Tveit fikk Kongens fortjenstmedalje tildelt på sin bursdag den 11. august 2013.

Per Tveit var en hedersmann som satte dype spor etter seg. Han er dypt savnet.

På vegne av kolleger ved Universitetet i Agder:

**Jose Julio Gonzalez, Folke Haugland
og Morgan Konnestad**

ENDRING AV ARBEIDSAVTALEN

Styringsrettens grenser

Det kan ikke gis et generelt svar på hvilke endringer som vil kunne representere en endringsoppsigelse. Det må vurderes for den enkelte avtale.

I henhold til arbeidsmiljøloven paragraf 14-5 har ansatte krav på en skriftlig arbeidsavtale. Den skal inneholde opplysninger om forhold av vesentlig betydning for arbeidsforholdet, blant annet en beskrivelse av arbeidet eller arbeidstakerens tittel, stilling eller arbeidskategori.

Avtalen skal vise arbeidstakerens faktiske status ved ansettelsen. Ansatte må regne med at arbeidsgiver over tid har behov for å gjøre endringer i organisasjonen, herunder vil det gjerne være behov for å gjøre endringer i eksisterende avtaler.

Med grunnlag i styringsretten har arbeidsgiver rett til å organisere, lede, kontrollere og fordele arbeidet, men dette må skje innenfor rammene av det som er avtalt for arbeidsforholdet. Ved tolkingen av arbeidsavtalene må det i henhold til rettspraksis legges vekt på stillingsbetegnelse, omstendighetene rundt ansettelsen, sedvaner i bransjen, praksis i det aktuelle arbeidsforhold og hva som finnes rimelig i lys av samfunnsutviklingen.

Dersom endringen i for eksempel arbeidsoppgaver medfører at selve grunnpreget til stillingen endres, vil endringen være det vi kaller en «endringsoppsigelse»: en oppsigelse av opprinnelig stilling med et tilbud om ny stilling. En så stor endring kan arbeidsgiver ikke ensidig gjøre med grunnlag i styringsretten uten en aksept fra den ansatte.

Det kan ikke gis et generelt svar på hvilke endringer som i realiteten vil kunne representere en endringsoppsigelse. Dette må vurderes konkret for den enkelte avtale, men en endring fra stilling som lærer til en administrativ stilling i kommuneadministrasjonen vil klart falle utenfor det en arbeidsgiver ensidig,

uten arbeidstakers aksept, kan foreta seg av endringer med grunnlag i styringsretten.

I tilknytning til en omstillingsprosess kan det oppstå et behov for nedbemanning. En skole opplever for eksempel reduksjon i antall elever i forhold til tidligere år. Det kan bli nødvendig å legge ned en avdeling/skole eller flere. Overtallighet kan oppstå, men ikke dersom arbeidsgiver har annet arbeid å tilby. Kan da en endringsoppsigelse være et alternativ til en ordinær oppsigelse for å kunne beholde arbeidsforholdet?

Arbeidsgiver skal undersøke om det finnes annet passende arbeid i virksomheten før oppsigelser vurderes. Finnes annet arbeid, som den ansatte kan utføre innenfor sitt kompetanseområde, skal den ansatte tilbys dette. I tillegg skal det vurderes om den ansatte kan tilbys annet arbeid, som gjerne ligger utenfor kjernekompetansen, men likevel innenfor det den ansatte kan utføre av arbeid.

En oppsigelse kan få store konsekvenser for den enkelte. Bor man på et sted med få jobbmuligheter, kan det være avgjørende å få beholde ansettelsesforholdet. I en slik situasjon kan det være et alternativ å akseptere en endringsoppsigelse. Alternativt kan man forhandle med arbeidsgiver om en midlertidig omplassering til annet arbeid.

Bemanningsbehovet endrer seg over tid. Behovet for din kompetanse, og muligheten for å gjeninntre i tilsvarende stilling som den du hadde, kan åpne seg igjen. Da kan du være i en bedre posisjon om du har akseptert annet arbeid, gjerne også kun for en periode, innenfor samme virksomhet.

**Bente Schei
Ystehede**

advokat i

Utdanningsforbundet

Bor man på et sted med få jobbmuligheter, (...) kan det være et alternativ å akseptere en endringsoppsigelse.

FULLFØRINGSREFORM

Nye tider for videregående opplæring?

Thom Jambak

2. nestleder i
Utdanningsforbundet

Alle med interesse for norsk utdanningssystem generelt, og videregående opplæring spesielt, har god grunn til å skjerpe oppmerksomheten og bidra i konstruktiv ordiskifte nå og i de nærmeste årene. For det kan være store forandringer på trappene.

Utdanningsdirektoratet har startet arbeidet med å gjennomgå fag- og timefordelingen i videregående opplæring. Det betyr at det skal utvikles en ny struktur og nytt innhold i all studieforberedende opplæring, og i fellesfagene i yrkesfaglige studieprogrammer.

Dette kan høres smått og teknisk ut. Men jeg vil si så tydelig jeg kan: Dette er svært! Eller det vil si, dette *kan* bli stort. Det kan føre til store endringer i hva videregående opplæring er og vil være i framtida. Men det *kan* også bli et gjesp av en mindre betydningsfull justering der vi først og fremst harmoniserer teknikaliteter bedre mellom de ulike programmene.

Hvor arbeidet lander, vil avhenge av både mot og vilje hos politiske myndigheter. Hvor store eller små endringer er egentlig politisk ønsket? Jeg vil også våge å påstå at vi, både som profesjon og organisasjon, har betydning for hvilken retning dette arbeidet tar. Og da blir spørsmålet: Hvor store eller små forandringer ønsker egentlig vi?

Noen svar kan vi finne i vår allerede vedtatte politikk. Men politikk og samfunnsutvikling er ikke statisk, men en kontinuerlig prosess som er hundre prosent kontekstavhengig. Og nå befinner vi oss i en situasjon der et endringsarbeid er i igangsatt, og spørsmålet som melder seg er om politikken vi allerede har er tilpasset den nye situasjonen? Eller må også vi gjøre et stykke politisk utviklingsarbeid slik at vi kan sette vårt ønskede stempel på framtidens videregående skole?

I hvilken grad mener vi at videregående opplæring

fungerer etter de overordnede målene: å gjøre unge kvalifisert for arbeid, eller kvalifisert for høyere utdanning. Og hvor godt ivaretar videregående opplæring i dag sitt allmenndannende oppdrag? Jeg håper vi har mot til å utfordre oss selv og at vi våger å tenke både stort og nytt om hva som kan være best mulig videregående opplæring for framtida.

Jeg har inntrykk av at ulike aktører ser behov for forandringer, men få er samstemte i hvor skoen trykker. For eksempel hører vi bekymring om at ferske studenter ikke er godt nok studieforberedt. Men *hva* de mangler er det ikke enighet om på tvers av ulike fag og profesjonsutdanninger ved universiteter og høyskoler. Og hvordan bygger vi en videregående opplæring som gjør elevene best mulig studieforberedt, samtidig som vi ivaretar alles rett til å fullføre?

Det er tilsvarende vanskelig å finne enighet om hvor mye tid og hvor mange fag som skal være obligatoriske – svarene blir forskjellige med en allmenndannende begrunnelse, kontra hvor stor valgfrihet elevene skal ha, eller begrunnet i motivasjon og interesse.

Dette er bare noen av spørsmålene som reises i det man begynner å legge brikkene for et nytt rammeverk for videregående skole. Og avhengig av hva man legger vekt på, kan endringene bli omfattende. Jeg mener dette først og fremst er en utrolig spennende og viktig utfordring for oss. Men den krever at vi er våkne, klare til arbeid, og rede for de store debattene om hva videregående skole skal være.

Vi må melde oss på og ta plass! Skal endringene bli gode, må profesjonens perspektiver og erfaringer brukes som avgjørende premisser. Det kan ingen andre enn vi bidra til.

Vi må melde oss på og ta plass! Skal endringene bli gode, må profesjonens perspektiver og erfaringer brukes som avgjørende premisser.

Foto: Harald Åker

FAKTA OM RAPPORTEN «EDUCATION AT A GLANCE»

- Rapporten omfatter indikatorer for alle utdanningsnivåene fra barnehage til høyere utdanning og livslang læring.
- Hovedtema i år er høyere utdanning. I år ser rapporten også på sammenhenger mellom, og betydningen av, utdanning og ferdigheter, basert på data fra PIAAC-undersøkelsen som kom i desember 2024. (Kilde: Kunnskapsdepartementet).
- Rapporten har også andre funn enn lønn.

Geir Røsvoll i Utdanningsforbundet mener funn fra den nye OECD-rapporten om synkende reallønn for lærere i Norge, må føre til handling i både regjeringen og KS.

Lærere i Norge får dårligere betalt for høy utdanning

Norske lærere tjener langt mindre enn andre med høy utdanning i OECD-landene. Det er blant hovedfunnene i den nye rapporten «Education at a Glance».

Rapporten, som er OECDs årlige indikatorrapport for utdanningssektoren, viser blant annet at lønnsforskjellene mellom lærere og andre med høy utdanning er større i Norge enn for gjennomsnittet av OECD-landene.

– Det er viktig å få det dokumentert at lønnsforskjellene mellom lærere og andre med høy utdanning er større i Norge enn for andre land i OECD, sier leder Geir Røsvoll i Utdanningsforbundet.

I Norge tjener en barneskolelærer 27 prosent mindre enn gjennomsnittet for høyt utdannede i full stilling. Det er ti prosentpoeng dårligere enn for OECD-gjennomsnittet.

Reallønnen til lærere i Norge synker

Det som er mest overraskende og alvorlig med

tallene i rapporten er at norske læreres reallønn har sunket de ti siste årene.

– Det er alvorlig at tallene fra rapporten viser at reallønnen til norske lærere har gått ned med tre prosent siden 2015, samtidig som reallønnen for lærere i OECD-området har steget med om lag 15 prosent i samme tidsrom, sier Røsvoll.

Han mener rapporten er svært bekymringsfull og må føre til handling i både regjeringen og KS.

– Regjeringen og stortingsflertallet har ansvar for å sette kommunene økonomisk i stand til å snu den bekymringsfulle reallønnsnedgangen OECD-rapporten viser, og som er særegen for Norge.

– Og KS har ansvar for å prioritere dette i forhandlingene. Faktisk er både regjeringen selv og KS forpliktet til dette gjennom sin egen rekrutte-

ringsstrategi. Nå må ord følges opp av handling, sier han videre.

Sviktende rekruttering

Selv om opptakstallene til grunnskolelærerutdanningen har bedret seg noe i år, går tallene nedover både for lektorutdanningen og for barnehagelærerutdanningen.

Røsvoll mener det slår direkte inn på rekrutteringen av lærere når man henger etter lønsmessig.

– Vi er helt avhengig av å ha en god lønnsvekst for lærere dersom vi fortsatt skal rekruttere og beholde lærere. Norge må sikre seg at unge talentfulle folk ønsker å jobbe som lærere. Da kan de ikke se at de taper stort lønnsmessig på det, sier han.

Mindre testing, mer tillit

Testingen har fått for stor påvirkning på utdanningspolitikken, mener Utdanningsforbundets Geir Røsvoll. Han vil ha mindre toppstyring og færre tester, og ber om at lærernes autonomi gjenopprettes.

Det er blitt stadig flere prøver og tester i skolen de siste tjue årene. Prøvene er innført av nasjonale myndigheter, lokale myndigheter og av skolene. Noen etter påtrykk fra internasjonale organisasjoner.

– Hva dette systemet koster i kroner og hvor mye det spiser av de totale skoleressursene, er det ingen som vet. Systemet har utvilsomt vokst seg for stort, og det er mye som tyder på at det ikke bidrar til at elevene lærer mer, sier Røsvoll.

Han mener det snarere er et tegn på at vurderingstrykket skaper mistrivsel og motivasjonsfall, og at ressursene kunne vært brukt bedre.

Kritisk til bruken av PISA-testen

PISA-testen er en av testene som har preget norsk skole i mange år. På våren testes et utvalg norske 15-åringer i lesing, regning og naturfag. Røsvoll har liten tro på at testen bidrar positivt.

– Vi er skeptiske til hvordan PISA-resultatene brukes.

– De har blitt brukt til å styre den norske skolen i gal retning. Utdanningsforbundet mener testingen ikke har virket, og at vi trenger en mer tillitsbasert skole, sier Røsvoll.

– Forskning støtter oss

Nylig kom tidligere sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet og lærer Simon Malkenes sin avhandling om hvordan OECD har preget norsk skole med nyliberalt tankegods, PISA-tester og strukturendringer. Han er svært kritisk til hvordan Norge har gjennomført OECD-skolen, og mener testingen må få mindre plass eller rett og slett fjernes.

Han får langt på vei støtte fra Utdanningsforbundet:

– Doktorgraden til Malkenes og annen forskning bekrefter en virkelighet vi kjenner oss igjen i. Testingen påført utenfra og ovenfra har gått på bekostning av lærernes profesjonsutvikling og deres autonomi.

– Vi har fått tredd ned endringer i skolen som vi

ikke har deltatt i og som vi ikke ser læringsutbytte i, sier Røsvoll.

Han mener at testingen har gått på bekostning av noen av de viktigste fundamentene i den norske skolen.

– Skolen som et dannelsesprosjekt og som en demokratisk arena kommer i bakgrunnen som følge av testregimet.

Han mener likevel at det er grunn til å være optimist for framtidens skole-Norge.

Endring på gang

Etter påtrykk fra Utdanningsforbundet varslet kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun i april at hun vil endre innretningen på kartleggingsprøvene i første klasse.

– Dette er en viktig milepæl i skolepolitikken, som kan ta oss vekk fra en smal styring av skolen. Nå kan skolen favne mer av det brede samfunnsoppdraget – til beste for elevene, sier Røsvoll.

Å endre kartleggingsprøven i 1. klasse kan se ut som et lite steg. Men dette er en endring som vil gi plass til mer lek, læring og ro i skolen, mener han.

– Vi vet at kartleggingsprøvene er dårlig tilpasset små barn og at de for mange av barna har ført til mer frustrasjon enn læring. Prøvene har heller ikke gitt lærerne god nok støtte i arbeidet med å gi elevene bedre undervisning, sier Røsvoll.

Nasjonale prøver

Også de nasjonale prøvene har Utdanningsforbundet vært kritiske til. Forbundet har et landsmøtevedtak om å avvikle prøvene og vil at det i stedet skal utvikles andre faglig-pedagogiske verktøy som lærere skal bestemme bruken av, og som skal skreddersys til pedagogiske formål.

Regjeringen har nå bestemt at dagens nasjonale prøver skal erstattes med læringsstøttende prøver. Nå vil Utdanningsdirektoratet ha med 12 lærere i arbeidet med å lage dem.

– Vi ønsker at de som står i klasserommene der ute skal bidra i dette arbeidet. Det er klokt av direktoratet å hente inn lærere som har erfaring,

kunnskap og tanker om hvordan de nye prøvene bør være, sier Røsvoll.

– Deltagerne i dette arbeidet kan faktisk være med å endre styringen av norsk skole.

Arbeidet med de nye prøvene skal avsluttes 1. juli 2026.

Politisk mot

Utdanningsforbundets leder mener at disse endringene viser at det er en ny forståelse blant mange politikere om hva all testingen har gjort med skolen.

– Jeg vil berømme kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun for hennes politiske mot i det pågående arbeidet med å fjerne og endre testregimet i den norske skolen. Det krever nemlig mot å avgi makt fra politikere til lærerprofesjonen, slik hun har gjort, fastslår Røsvoll.

Foto: Harald Aker/Utdanningsforbundet

Hvem skal ha makta over den norske skolen? Leder i Utdanningsforbundet Geir Røsvoll vil at makta flyttes nedover i systemet og nærmere dem som kjenner virkeligheten på kroppen.

En forsikring som tar vare på deg

Kritisk sykdomsforsikring gir en engangsutbetaling hvis du blir alvorlig syk. En forsikring som gir deg mulighet til å stå med litt ekstra i en tid der du trenger å ta vare på deg selv, og ikke bekymre deg over økonomien. Med en kritisk sykdomsforsikring velger du hva utbetalingen brukes til. Enten det er nedbetaling av gjeld, utgifter til hjelp og rehabilitering, eller spesialutstyr og tilrettelegging av hjemmet.

Les mer om kritisk sykdomsforsikring på udf.no.

Foto: Anna-Julia Granberg

Kritisk sykdomsforsikring, når du ikke trenger ekstra bekymringer.

Kurs og konferanser

Arbeidsmiljøkonferansen 2025

21. oktober ønsker vi velkommen til «Arbeidsmiljøkonferansen 2025. Tydeligere lovverk – endelig en arbeidsmiljølov som i større grad treffer vår sektor!» Vi dykker ned i nye lovbestemmelser om psykososialt arbeidsmiljø og ser på hvilke muligheter dette gir vår sektor. Møt bl.a. arbeids- og inkluderingsminister Kjersti Stenseng, Unio-leder Steffen Handal og Ann Mari Milo Lorentzen, 1. nestleder i Utdanningsforbundet. I tillegg blir det innlegg fra Arbeidstilsynet, SINTEF og likestillings- og diskrimineringsombudet. Arrangementet vil foregå i Lærernes hus, men du kan også følge det digitalt. Gratis og åpent for alle.

Samiske temaer og perspektiver

I anledning Samisk språkuke ønsker vi å bidra til økt kunnskap om samiske språk og kultur. Vi setter opp et kurs for skole (22. okt.) og et for barnehage (23. okt.). I disse kursene vil du få økt kunnskap om hvordan arbeide med samisk kultur og tradisjoner i skole og barnehage. Kursholder er Torjer A. Olsen, professor i urfolksstudier ved Senter for samiske studier ved UiT Norges arktiske universitet. Kursene er gratis og åpen for alle.

Grunnskolekonferansen 2025

29. oktober inviterer vi lærere, ledere og andre som er opptatt av skole og læring til en gratis konferanse. Vi setter lek i fokus, både i begynneropplæringa og på mellomtrinnet. Kom og møt forskere som deler kunnskap om lekens betydning for hjernens utvikling og hvordan lek kan danne grunnlag for en bedre skolestart. Skoler som bruker lekbasert pedagogikk vil dele fra sin praksis og sine erfaringer. Arrangementet vil foregå i Lærernes hus, men du kan også følge det digitalt. Kun for medlemmer av Utdanningsforbundet.

Dine unike medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og dine få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi. Våre forsikringer til medlemspris er tilpasset ulike livsfaser.

Reiseforsikring

Livsforsikring

Studentforsikring

Innboforsikring

Barneforsikring

Husforsikring

Grunnforsikring

70+ forsikring

Bilforsikring

Uføreforsikring

Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 prosent rabatt på alt fra hytte- til dyreforsikring.

Andre fordeler i Tryg

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du også tilgang til psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen Hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio.

KRITISK SYKDOMSFORSIKRING

Hva skjer hvis du blir alvorlig syk?

Noen sykdommer rammer hardere enn andre, og får større konsekvenser både for en selv og for de rundt. Sykdom kan også gi økonomiske følger. Kritisk sykdomsforsikring gir en engangsutbetaling, som gjør at du kan konsentrere deg om å ta vare på deg selv, i stedet for å bekymre deg over økonomien.

Er jeg flinker jeg flinker jeg flinker jeg flink?

Jeg fikk ei pakke i postkassa. Jeg betalte for at de skulle sende boka til meg. Det gjorde de. Straks jeg hadde hentet den, kom sms-en: Var jeg fornøyd?

De hadde levert pakka til meg. I mi postkasse. Akkurat som de skulle. Var de flinke? Hvor flinke synes jeg de var?

Jeg gikk gjennom sikkerhetskontrollen. Det er kjedelig og nødvendig. Den tilfeldige kontrollrutinen slo ut på meg. Det pep, jeg ble kroppsvistert, og jeg ble godkjent som flypassasjer. På vei ut av kontrollen var det der igjen: Var vi flinke? Hvor flinke var vi? Hvordan var opplevelsen din? Vil du trykke på knappene med fjes på? Vil du trykke på smilefjeset?

Jeg gikk på do på en flyplass. Var det en bra opplevelse? Hadde de vært flinke til å vaske? Var det en fin do?

Jeg bestilte en konsertbillett. Var jeg fornøyd med det? Var de flinke til å selge billetter? Hvor flinke var de? Hvordan var min opplevelse av å kjøpe billetter på nettet med akkurat denne tjenesten?

Jeg bestilte en kjole. Den ble levert som den skulle. Var de flinke? Hvor flinke var de? Kan du

**Petit av
Hilde Eskild**

Hilde Eskild

lærer og forteller

pliiis skryte litt av kjoleleveringen vår?

Jeg klikker snart! Ikke på de lenkene alle som leverer noe til meg driver og sender. Det nekter jeg. Men jeg klikker i vinkel av maset! Hvorfor må de ha så uendelig mye bekreftelse på seg selv?

Jeg kan leve med å skryte av elever som sier, «nei, det var kjempedårlig», for å få mer skryt. Helt greit. Jeg kan leve med små barn som viser meg en tegning og sier «se så stygt jeg tegner» fordi de vil at jeg skal si «Neeeeiii! Det er jo kjempefint!» Det synes jeg er søt kokettering.

Jeg vurderer og oppmuntrer og gir skryt i jobben min. DET er jobben min! Jeg sender ikke melding hjem hver dag der foreldrene skal krysse av for hvor godt de er fornøyd med tjenesten jeg har levert den dagen. Jeg vil jo ikke invadere privatlivet deres.

Jeg orker ikke gi tilbakemelding til firmaer som gjør en helt enkel jobb jeg har betalt dem for å gjøre. Kan dere slutte å mase! Skjønner dere ikke at dette er et gnål! Hold opp! Slutt med det! Gjør det dere skal. Gjør det skikkelig. Det er ikke mer komplisert enn det. Vær LITT selvstendige!

Puh, nå skal jeg ta meg et glass med kaldt vann. Takk for meg.

Ps: Likte du denne petiten? Er du enig? På en skala fra én til ti: Hvor enig er du?

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Foto: Adobe Stock

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. Hva het de to organisasjonene som slo seg sammen da Utdanningsforbundet ble stiftet?
2. Ved hvilken norsk by ligger lufthavnen Røssvoll?
3. Hvem skrev boken om Oliver Twist?
4. Hvor arrangeres de neste olympiske leker?
5. Hva kalles Teskjejerringa på engelsk?
6. Hva betyr det latinske ordet «pax»?
7. Hvilken europeisk hovedstad het Reval tidligere?
8. I hvilken idrett ble Jon Rønnin-gen olympisk mester?
9. Hva er en skolopender?
10. Fra hvilket land kommer klokke-merket Seiko?
11. Hvis du går i butikken og kjøper Mini Babybel, hva har du kjøpt da?
12. Hvem skrev musikkstykket «Eine kleine Nachtmusik» i 1787?
13. Hvilket bilmerke lanserte modellen Senator i 1977?
14. Hvorfor er baskisk et spesielt språk?
15. Hva heter det høyeste fjellet i Nord-Norge? Bonus om du vet høyden (pluss minus 50 meter).

Quizmester: Paal Svendsen. Svarene finner du på side 59.

FOR 50 ÅR SIDEN

Kurs i likestillingsproblemer i den videregående skole

På Gymnasrådets initiativ og med støtte fra Statens Lærarkurs ble det på Hurdalssjøen fra 11. til 15. august avholdt kurs for lærere i den videregående skole med likestillingsproblem som tema. Det er første gang et slikt kurs er arrangert hos oss hvor den videregående skolen er trukket inn. La det være sagt med en gang at kurset, som uten kjønnskvolter hadde like mange kvinnelige og mannlige deltagere, på alle måter ble givende. Ved dets varierte program fikk vi belyst likestillingsproblemer fra alle synsvinkler, og for de fleste av oss ga kurset dypere innsikt i problemer som vi tidligere stort sett har overflateberørt.

Den Høgre Skolen nr. 22/1975

FOR 25 ÅR SIDEN

Penger til skolen skal stoppe forfallet

Etter et tiår med store reformer i skoleverket konstaterer finansminister Karl Eirik Schjøtt-Pedersen (Ap) at kvaliteten i skolen ikke er god nok. [...] – I mange år har det vært snakk om å gjøre noe med lærerlønningene. Nå skjer det. I forbindelse med årets lønnsoppgjør ble det inngått en ny arbeidsavtale med lærerne, som bidrar til å heve lærerlønningene og bedre lærerrekru-tering. Lønna for lærere ble økt med opptil 30 000 kroner. I budsjettet er det satt av 950 millioner kroner til dette løftet for å heve kvaliteten i skolen. Statsråden krever imidlertid motytelser fra lærerne. Mer effektiv utnyttelse av lærerressursene og bedre organisering av skolehverdagen skal frigjøre ressurser til satsing på skolen.

Norsk Skoleblad nr. 28/2000

GYLNE ØYEBLIKK

Uventa og inspirerende

Denne hendinga handlar om korleis ein norsktime vida seg ut og gav rom for undring og spørsmål.

Tekst: Ylva Törnngren | yt@utdanningsnytt.no

Marits gylne augneblink skjedde i ein norsktime.

– Klassen las om ulike kulturmøte. Vi las mellom anna eit utdrag frå politikaren Abid Raja sin sjølvbiografi; «Min skyld. En historie om frigjøring». I den skriv han om å vekse opp i et innvandarmiljø, og om omsorgssvikt og mobbing, fortel ho.

– Raja var som ungdom ganske ekstrem i meiningane sine og meinte til dømes at kvinnene skulle halde seg heime.

Spontane forteljingar

Utdraget handla om korleis Raja vart elev i ein klasse med stor takhøgd for alle slags elevar.

I klassen til Marit var det som utdraget frå boka vida seg ut og omfatta klassen.

For ein muslimsk gut og ei kristen jente byrja av seg sjølv å fortelje om si tru. Dei fortalde om å be, om å opne seg for noko større. Resten av elevane lytta og spurde.

– Det vart ein veldig, veldig fin samtale om å tru på ulike vis, seier Marit Nerås Krogsæter.

Ville ikkje ta pause

Denne klassa var heller stille og jobba med det dei skulle, men dei tok pause i friminutta.

– Denne gangen held samtalen berre fram. Elevane sat med øyra på stilk, seier Marit.

Muslimen snakka om korleis han og familien praktiserte islam heime og feira muslimske høgtider. Den kristne jenta fortalde om korleis ho kvar morgon las i Bibelen.

– Korleis kunne ho rekke det? undra elevane.

Jo, ho stod opp ei halv time før ho måtte.

– Eg vart imponert over dei to som fortalde. Til vanleg tok dei lite plass i klasserommet. Det var veldig flott å sjå dei utfolde seg, seier Marit.

Verken hån eller ironi

Aller mest imponert var Marit likevel over korleis dei andre elevane reagerte.

– Nysgjerrige, ikkje det minste hånlege, ikkje «korleis gidd du», men meir «så spennande». Dei var helt opne i undring og spørsmål.

– Den spontane utvekslinga gav meg litt trua på at ungdommar tør å vere opne om kven dei er, avsluttar Marit Nerås Krogsæter.

Elevane sat med øyra på stilk.

Marit Nerås Krogsæter (33)
lektor ved Spjelkavik
vidaregåande skule i Ålesund
Møre og Romsdal

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

A man and a woman are standing in a park-like setting with lush green trees in the background. The man, on the left, is wearing a tan jacket over a black t-shirt and blue jeans. He is holding a leash attached to a white sheep. The woman, on the right, is wearing a brown jacket over a green sweater and blue jeans. She is smiling and has her hands in her pockets. The sheep is standing between them, looking towards the camera. Two small, fluffy grey lambs are visible at the bottom of the frame, near the sheep's legs.

Vi har fått oss hund.

Det er en vegansk mynde.

**Det er lett
å bli lurt.
Og lurt å være
litt kritisk.**

Redaktørstyrte
medier

KRYSSORD

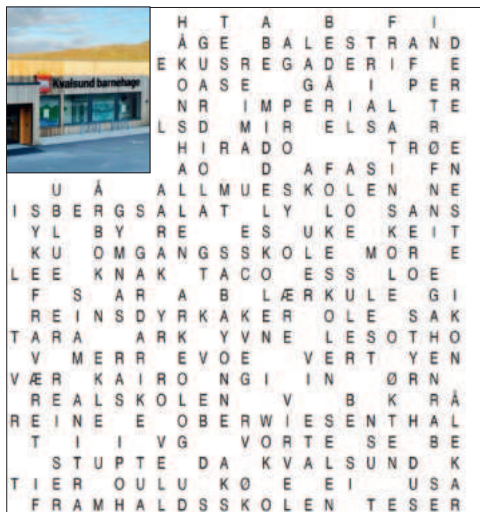
Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: kryssord@utdanningsnytt.no innen 4. november.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

										KOM- MUNE 1860-2018	CAMP AD- GANGS- FORBUD	TILBAKE	BRITISK POP- BAND	UFLAKS	TYSK ELV KOST- NAD	LYRISK DIKT MED MUSIKK	HOPPER OVER
										VELBE- SLÅTTE MEDTATT			TRÅKKET	FISK DYRKES		STRØM	
										NAVNE- DAG 16.5. REP		SEJERS PARTNER BANNING			KREPERE DETTE ØYE- BLIKK		
											VASEN- UTSLAGS- STED						
										ROM					!		
												HORMON	FOR- SVARS- MINISTER 2022-2025	MYK VERK	TEKSTIL- INN- SAMLER ORDNE		
										LOKALE					KLOKKE		
FAKUL- TETS- LEDERE		OM IGJEN VENDE HØY	FASE GUMMI- LIST	KIOSK ATLET			VARGEN	CIRKA AVSLAG		KONGE KALIUM	STOR- SLÅTT LABB					ANNAL	
						SITAT M. KINGTON TIDL. FAG- TRINN						DEP. P.			LEM PRON. KUNNE		
DISEN							5 ML	SMILE		33-PLATE						TIGGE	
MØBEL		OL-BY TØRR								«NORD- ENS APPEL- SIN»	TITAN	BARRY, ROBIN OG MAURICE ... TIDLIGERE					
					BOBLE VÅR MOTPART			NØYE VILLE						GUD(S)- FORD- MODELL			
LØVTRE POLERE						★	ENDRET STED YT- TERST I LOFOTEN		VIA								
					TOG- SELSKAP		REKKE ELV		HVILE KOMMUNE 2002-2020	SPISS FOLKE- VOND			KNUSE YTRET ... KIM (TURNER)		HØYRE ASIAT	OSS	
STÅR BAK «E6» DRIKK				MUR- STEIN				VAKKER						DEMPET			
		... CAP- RINO	TINE				DRIKK HERME		RELIGION	PLAN- ERT GIFT MED CARL I.				KAMMER- TONE(N) ANNEN- RANGS			
FOR- NUFTIGE ROVDYR								VEKST		UTSALGS- STED ODØR						DUSTENE	
			5. TONE ANTALL AV 60	DANSK FORNAVN	BRØD	KJELE		SYSLE	= LES- OTHO BY I TIBET		NEDRE DEL AV TYNN- TARMEN	BESKYT- TELSE SVEK		LEDELSE			
VANT GOLDEN GLOBE 2017							KJØRE- TOY DOB- BEL(T)							HJEMME	REKKE TV- TITTER		
		KALIUM MADAM		KOM- MUNE KAPPLØP				7. TONE DEN- GANG	ØLTYPE BYRÅ				BØNNE FØR EU				
SAMT ELV I SIBIR SKJØR														:			
						NEON RET- NING								KNIKSE			
ALTER- NATIV TIL BELTE								BLOD- TYPE		EKSER- SER- PLASS		TUTE OG SLANG FOR JENTE					

LØSNINGER

Kryssord nr 7

VINNERNE: Arne Jacobsen, Heimdal, og Lars Moa, Stjørdal. Premien er hver sin boksjepp på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. Norsk Lærerlag og Lærerforbundet
2. Mo i Rana
3. Charles Dickens
4. I de norditalienske byene Milano og Cortina d'Ampezzo (6. februar til 22. februar 2026)
5. Mrs. Pepperpot
6. Fred
7. Tallinn
8. Bryting
9. Et tusenbein
10. Japan
11. Ost
12. Wolfgang Amadeus Mozart
13. Opel
14. Det er et isolert språk som ikke er i slekt med noen kjente språkfamilier.
15. Oksskolten (1916 meter over havet)

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidsskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseetikk.

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. Neste utgave kommer 14. november.

I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
Tidsskrift for barnehagelærere.
Tre utgaver pr år.

Bedre Skole
fra førsteklasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
Fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
Fag- og forsknings-tidsskrift.
Fire utgaver pr år.

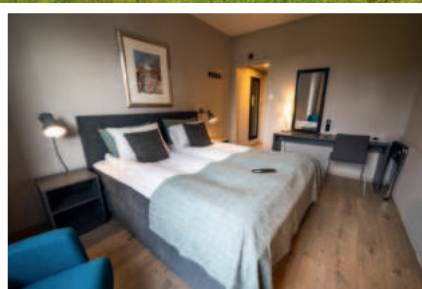
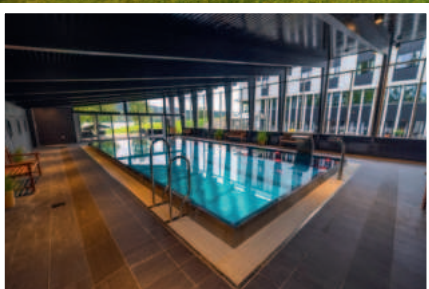
MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemsservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

Velkommen til Hurdalsjøen Hotell & Spa

Utdanningsforbundets eget hotell

Tilbring deilige høstdager hos oss!

Rabatt for Utdanningsforbundets medlemmer og familie:

Kr. 990,- pr. natt i dobbeltrom

Kr. 790,- pr. natt i enkeltrom

Frokost inkludert

Rundt hotellet brer naturen seg i vakre høstfarger. Her finner du flotte turløyper og gode turmuligheter som kan nytes året rundt. Du kan oppleve skogen til fots, eller du kan oppleve vannet med kano, kajakk, SUP og sykkel.

I tillegg kan familien kose seg med frisbeegolf og boule ute, eller samles til shuffleboard, biljard, dart og bordtennis inne. Vi anbefaler også å prøve hjemmelaget iskrem og sorbeter fra vår egen isvogn.

Velkommen til vakre Hurdalsjøen Hotell & Spa.

For booking, ta kontakt:
post@hurdalsjoen.no
Tlf: +47 63 95 96 00

Følg oss i sosiale medier

